

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Infokorralduse õppekava

Ilona Oeselg-Tigasing

Gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslikud uurimistööd

Lõputöö

Juhendaja: Ilmar Vaaro, lektor

Tartu 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1 TAUST JA LÄHTEKOHAD	6
1.1 Üldülevaade kodu-uurimise ajaloost Eestis	6
1.2 Põhimõisted ja uurimisobjekti määratlemine	8
2 ALLIKATE LÄBITÖÖTAMINE	11
2.1 Õpilaste kodu-uurimistööde konverentsid	11
2.2 Õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlus	16
2.3 Raamatukogude E-kataloogid allikana	18
2.4 Kool ja kooliraamatukogu allikana	22
3 GÜMNAASIUMIÕPILASTE RAAMATUKOGUNDUSLIKE UURIMISTÖÖDE ÜLEVAADE	24
3.1 Raamatukogusid tervikuna käsitlevad uurimistööd	25
3.2 Isikuloolised uurimistööd	29
3.3 Raamatukogud uurimistööde osana	30
4 JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	33
KOKKUVÕTE	38
SUMMARY	40
KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS	42
LISAD	47
Lisa 1. Töös hõlmatud koolide nimekiri	47
Lisa 2. Õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistluse teemad	48
Lisa 3. Kooli saadetud e-kirja tekst	49
Lisa 4. Ülevaate tegemisel kasutatud uurimistööde nimekiri	50

SISSEJUHATUS

Õpilaste uurimistööd on teema, millega lõputöö autor on isiklikult kokku puutunud. 20 aastat tagasi valmis koostöös 3 klassikaaslasega kodu-uurimistöö „Salme valla ajalugu“. Raamatukogunduslikud uurimistööd sai valitud huvist õpitava valdkonna (raamatukogundus) vastu.

Töö eesmärgiks on anda ülevaade gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslikest uurimistöödest. Raamatukogunduslikus uurimistöös käsitletakse konkreetset raamatukogu, selle ajalugu, tegevust, raamatukogude kasutamist või raamatukoguhoidja isikut. Andmeid uurimistööde kohta otsiti neljast allikast: üleriigilise koolinoorte kodu-uurimiskonverentside kogumikest, õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistluse tööde hulgast, raamatukogude e-kataloogidest ja e-kirja teel koolidest.

Püstitatud on järgmised uurimisülesanded:

- anda ülevaade kodu-uurimise ajaloost Eestis, koolinoorte kodu-uurimiskonverentsidest ning ajalooalaste uurimistööde võistlusest;
- koguda andmeid raamatukogunduslike õpilaste uurimistööde kohta konverentsikogumikest, õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlusele esitatud tööde hulgast, e-kataloogidest ja kooliraamatukoguhoidjailt;
- kirjeldada allikaid ning andmete kogumise protsessi;
- uurida uurimistööde alase informatsiooni korraldust koolides ja selle kättesaadavust;
- anda ülevaade uurimistööde temadest, ülesehitusest, kasutatud allikatest ning uue informatsiooni sisaldumisest;
- teha uurimisprotsessi jooksul kogutud andmete ja informatsiooni põhjal järeldused.

Uurimisobjekti on täpsustatud kui gümnaasiumiklassi õpilase uurimistööd eeldusel, et nende käsitlus on põhjalikum kui põhikoolide uurimistöödes.

Analüüsimisel kasutatakse kvalitatiivset lähenemist, allikakriitikat, tekstianalüüsi.

Gümnaasiumiõpilaste uurimistöid on käsitlenud 2016. aastal Hendrik Osula bakalaureusetöös „Tegevõpetajate arusaamad gümnaasiumi õpilasuuringust“ ning Keity Soomets magistrیتöös „Teaduslik stiil, keelekasutus ja viitamine gümnaasiumiõpilaste uurimistöodes“. Kuid andmed varasemate raamatukogunduslike uurimistöode käsitluste kohta puuduvad.

Töö koosneb sissejuhatausest, neljast peatükist, mis jagunevad alapeatükkideks, kokkuvõttest, kasutatud kirjanduse loetelust ning neljast lisast, mille moodustavad koolide nimekiri, õpilaste ajalooalaste uurimistöode võistluse teemad läbi aastate, andmete kogumise eesmärgil koolidesse saadetud e-kirja tekst ning ülevaate tegemisel kasutatud uurimistöode nimekiri.

Lõputöö esimeses peatükis käsitletakse gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslike uurimistöode tausta ning käesoleva uurimistöö lähtekohti. Tehakse ülevaade kodu-uurimise ajaloost Eestis, sest õpilaste uurimistöodel on tugev kodu-uurimuslik taust, ning defineeritakse põhimõisteid ning määratletakse uurimisobjekt.

Teises peatükis kirjeldatakse allikaid ning andmete kogumise protsessi. Gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslike uurimistöode kohta otsiti andmeid neljast allikast: koolinoorte kodu-uurimiskonverentside kogumikest „Õpilaste kodu-uurimistööid“, õpilaste ajalooalaste uurimistöode võistluse tööde hulgast, raamatukogude e-kataloogidest Urram, RIKSWEB ja ESTER ning kirjavahetuse teel koolidest.

Kolmas peatükk on ülevaade gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslikest uurimistöodest. See koostati 24 uurimistöö põhjal, mis kogutud andmete alusel hangiti. Tööd on jaotatud vastavalt teemakäsitlusele kolmeks: raamatukogu käsitlevad, isikuloolised ja raamatukogu osaliselt käsitlevad uurimistööd. Ülevaade antakse tööde ülesehitusest, kasutatud allikatest ning sellest, kas töödes leidub mingisugust uut informatsiooni, teadmist, mida veel Eesti raamatukogunduse ajaloo ülevaadetes pole kajastatud.

Neljandas peatükis tehakse eelneva põhjal järeldused ning arutletakse õpilaste uurimistöid puudutavatel teemadel. Käsitletakse õpilaste uurimistöode tausta, andmete kogumiseks kasutatud allikaid, raamatukogunduslike uurimistöode osakaalu ning õpilaste huvi selle teema vastu, kooliraamatukogu rolli õpilaste uurimistöode allika ning säilitajana ja õpilaste raamatukogunduslike uurimistöode allikaid ning eripärasid.

Töö valmimisele on suure panuse andnud Katrin Kannukene, kes otsis välja teemakohaseid uurimistöid. Suur aitäh ka juhendaja Ilmar Vaarole, kes selle uurimisteema välja pakkus, kasulikke soovitusi jagas ja kõigele, mis autoril kahe silma vahele jäi, tähelepanu juhtis. Suur aitäh!

1 TAUST JA LÄHTEKOHAD

1.1 Üldülevaade kodu-uurimise ajaloost Eestis

Kodu-uurimise ajaloo alguseks Eestis võib lugeda 13. sajandit, sest paljud toleaeagsed kroonikad sisaldasid koduloolisi elemente (Kruus, Maaring, Miller, Müürisepp ja Tarmisto, 1966: 12). Kuid ajaloo alguseks võib pidada ka 1637. aastat, kui Johannes Claudius Rising ilmutas „Kõne Tartu linnas“, milles kodu-uurimist nimetatakse kiiduväärseks ja austavaks tegevseks (Eesti Kodu-uurimise Seltsi kodulehekülj, 2016). Materjali teadliku kogumisega tegid 18. sajandil algust Eestis elavad baltisakslased. Väljapaistvamaiks eestvedajaiks olid August Wilhelm Hupeli (1737–1819) ja Johann Christoph Petri (1762–1851). (Kruus jt, 1966:12)

Kodu-uurimise edasine ajalugu on tihedalt seotud olnud seltsitegevusega. Esimeseks kodu-uurimise eesmärgiga seltsiks peetakse 1817. aastal Johann Wilhelm Ludwig Luce (1750–1842) poolt asutatud Kuressaare Eesti Seltsi, kuid Saaremaa seltsist olulisemaks peetakse 1838. aastal Tartus asutatud Õpetatud Eesti Seltsi (Kruus jt, 1966:13). Seltsiga oli tihedalt seotud Friedrich Robert Faehlmann (1798–1850), kes alustas tööd „Kalevipojaga“, mille aineseks oleva rahvapärimuse kogumine oli suurel määral kodu-uurimuslik töö. 19. sajandi teisel poolel tekkis kodu-uurimisega tegelevaid seltsi üle kogu Eesti, kuid nende tegevus teenis siiski rohkem baltisakslaste kui eestlaste huve. (Kruus jt, 1966:14)

Ajalooalase kodu-uurimise veduriks 20. sajandi algusest alates oli Eesti Kirjanduse Seltsi juurde loodud ajalootoimkond ning Villem Reiman (1861–1917). Tegeleti arhiivimaterjalide ja mälestuste kogumisega, kihelkondade ajaloo uurimise ja peremärkide kogumisega, aga ka genealoogiaga. Kuigi kodu-uurimisalane tegevus oli hoogne, ei kasutatud koolides selle tulemusi kuigi palju. Olukorda püüdis parandada Rakvere Õpetajate Seminari õpetaja Viktor Bernadski, kes tegi ettekande „Kodu-uurimise ringide loomisest õpetajate seminarides“ 1917. aasta ülevenemaalisel seminaride õpetajate nõupidamisel. Metoodiliste materjalide osas toetas

koduloolisuse rakendamist koolides kirjandusloolane Mihkel Kampmaa teosega „Kodumaatundmise õppeviis“ (1917). (Kruus jt, 1966:16)

Pärast Eesti iseseisvumist 1918. aastal aktiveerus ka muuseumide tegevus. 1925. aastani juhtisid Eesti Rahva Muuseum (asut. 1909) ja Tallinna Eesti Muuseum (asut. 1919) vanavara kogumist (Kruus jt, 1966:17). Tegevust jätkas ka Eesti Kirjanduse Selts ning selle Kodu-uurimise Toimkond, mille ülesandeks oli täieliku ja mitmekülgse materjali kogumine Eesti maa ja rahva kohta ning välja anda maakondade koguteosed, mis sisaldavad piirkonna geograafiat, ajalugu, majandust, loodust ja kultuurielu (Kruus jt, 1966:18). 1939. aastal loodi Eesti Teaduste Akadeemia juurde Kodu-uurimise Selts (Eesti Kodu-uurimise Seltsi kodulehekül, 2016).

Koolides oli kodu-uurimise tegevus vabariigi algusaastail aktiivne, kuid juhendajate puudumise tõttu hakkas see kiiresti langema (Kruus jt, 1966:21). Koolides oli ka koduloo tund ning 1930.-ndatel korraldati koolides kodu-uurimuslikke võistlusi (Kruus jt, 1966:22).

Nõukogude võimu kehtestamise järel 1940. aastal Eesti Teaduste Akadeemia likvideeriti ning Kodu-uurimise Selts viidi üle Tartu Ülikooli alluvusse (Kruus jt, 1966:22). Nõukogude võimu taaskehtestamisega 1944. aastal seltsi tegevus lõpetati (Eesti Kodu-uurimise Seltsi kodulehekül, 2016), muuseumid jätkasid oma tööd (Kruus jt, 1966:24). 1946. aastal loodi Eesti NSV Teaduste Akadeemia ning kodu-uurimise tegevust hakkas ühendama selle juurde 1958. aastal loodud Kodu-uurimise Komisjon, mille esimeheks sai Hans Kruus (Kruus jt, 1966:25), kes oli kodu-uurimisega tihedalt seotud ka vabariigi ajal.

Hans Kruus oli 1942. aastal EK(b)P Keskkomitee loodud Suure Isamaasõja Ajaloo Eesti Vabariikliku komisjoni aseesimees ja sisuline juht. Komisjoni ülesanne oli koguda sõja- ja poliitiliste sündmuste mälestusi. Hans Kruusi tegevust Kodu-uurimise Komisjoni esimehena kirjeldatakse viljakana nii kirjas, kõnes kui organisatoorses mõttes. Ta mõistvat suurepäraselt kodutunnetuse tähtsust, samuti olevat omistanud suurt tähtsust kompleksuse põhimõttele (piirkondi tuleb uurida terviklikult) ning tõstnud esile tänapäevasuse nõuet (igal asutusel ja organisatsioonil peab olema ajaloo- ja kroonikakirjutaja). (Tarmisto, 1981)

Kodu-uurimise Komisjoni eesmärgiks oli kodu-uurimise kandepinna laiendamine. Korraldati seminar-kokkutulekuid, avaldati trükiseid (artiklite kogumikud, meetoodilised materjalid jm). Komisjonil olid kodu-uurimise toimkonnad rajoonides ning tihe kaasalööjate võrk ringide näol. Kodu-uurimistegevusse kaasati koole ja õpilasi, juhendati üle 150 kooli üle Eesti. (Eesti Kodu-uurimise Seltsi kodulehekül, 2016)

Kodu-uurimine sai Eesti koolides ametliku alguse 1950ndate lõpus, kui nooremate klasside õppetöös hakati lähtuma kohalikust ainekust ning koolides loodi kodulooringid. Pärast teemakohaste näidisprogrammide koostamist ENSV Teaduste Akadeemia Kodu-uurimise Komisjoni poolt, hakkasid mõned koolid valikainena õpetama kodu-uurimise aluseid. 1969. aastal hakati korraldama koolinoorte kodu-uurimiskonverentse. Viimane konverents toimus 2012. aastal. (Luka, 2014)

Eesti Kodu-uurimise Selts taasloodi 1990. aastal (Eesti Kodu-uurimise Seltsi kodulehekül, 2016) ning selle ülesanne on „arendada ja korraldada teaduslikku kodu-uurimist Eestis“ (Eesti Kodu-uurimise Seltsi põhikiri, 2011). Tihedat koostööd tehakse ka teiste seltsidega, nt Muinsuskaitse Selts ja Genealoogia Selts. Kogutakse andmeid külade ja külamuuseumide kohta, koostatakse ajalooliste külade registrit ja kodu-uurimuslikku bibliograafiat, korraldatakse õppereise, antakse välja trükiseid. (Eesti Kodu-uurimise Seltsi kodulehekül, 2016)

1.2 Põhimõisted ja uurimisobjekti määratlemine

Kodu-uurimine on paikkonna uurimine inimese poolt, kes on selle kohaga tihedasti seotud päritolu, töö või elukoha tõttu (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2017). Eesti õigekeelsus sõnaraamat (2013) defineerib seda kui „kodukoha ajaloo, looduse jm“ uurimist.

Uurimus on teemaga määratud teaduslik uurimistöö (Eesti kirjakeele seletussõnaraamat, 2004) Sõna „uurimustöö“ asemel soovitatakse kasutada sõna „uurimistöö“ (Eesti õigekeelsussõnaraamat, 2013). Uurimuse moodustavad uurimisprotsess ja sellega koos saadud tulemused (Peil, 2017).

Raamatukogundus on raamatukogu tegevusalade kogunimetus, hõlmates raamatukogude võrgu rajamist, töö korraldamist ja lugejate teenindamist (Eesti Entsüklopeedia, 1994). Tänapäeval aga defineeritakse seda kui raamatukogude tegevus- ja ainevaldkonda, raamatukoguduslikku uurimust kui raamatukogunduse või infoteaduse mõne aspekti süstemaatilist uurimust ja analüüsi (Raamatukogusõnastik, 2016).

Lõputöös uuritakse raamatukogunduslikke gümnaasiumiõpilaste uurimistöid. Selle töö kontekstis on gümnaasium ja keskkool samatähenduslikud mõisted, seepärast hõlmatakse ka keskkooliõpilaste uurimistöid. Andmeid selliste uurimistööde kohta kogutakse koolinoorte konverentsidel esitatud tööde kogumikest „Õpilaste kodu-uurimistöid“, ajalooalaste uurimistööde

võistlustööde hulgest, raamatukogude elektronkataloogidest ning kooliraamatukoguhoidjailt. Andmete kogumisel hõlmatakse konverentsikogumikud ja ajalooalaste uurimistööde võitlustööd tervikuna. Töömahu ja võimaliku tekkiva suure andmekogumi tõttu hõlmatakse e-kataloogidest ja koolidest andmete otsimisel vaid Eesti lõunaosa: Pärnu, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru maakond. Lõuna-Eesti on olnud raamatukogunduse arengus ka aktiivsem kui Põhja-Eesti.

Koostati nimekiri praegustest gümnaasiumidest ja keskkoolidest ning koolidest, mis viimase 16 aasta jooksul on olnud gümnaasiumid või keskkoolid, kuid koolireformi järel muutunud põhikoolideks. Nimekirja koostamise aluseks oli Eesti.ee portaali koolide kontaktandete leheküljelt <https://www.eesti.ee/est/kontaktid/koolid> saadud maakondade põhikoolide ja gümnaasiumide loend. Koolid, mille gümnaasiumi või keskkooli staatus oli identifitseeritav kooli nime kaudu, kanti otse nimekirja. Keerulisem oli välja selgitada koolireformi läbinud keskkoole-gümnaasiume. Kontrollimaks kooli võimalikku endist nime, uuriti konkreetse kooli kodulehelt kooli ajalugu. Kui see kinnitas asjaolu, et kool on varem olnud gümnaasium või keskkool (selliseid koole oli 25), kanti kool nimekirja, mis lõpuks sisaldas 72 kooli: 28 Tartumaalt (sh Tartu linn), 13 Pärnumaalt, 10 Viljandimaalt, 9 Võrumaalt, 6 Valgamaalt ja 6 Põlvamaalt (vt Lisa 1). Nimekirjast võeti välja üks kool, Põlva Gümnaasium, mis alustas oma tegevust 2016. aasta sügisel ning seetõttu esimesed õpilaste uurimistööd alles valmivad.

Siin kitsendatakse raamatukogunduslik uurimistöö kui töö, mis käsitleb raamatukogu ajalugu, raamatukoguhoidja isikut, raamatukogu kasutamist või on mingil muul viisil raamatukoguga seotud. Lõputöös uuritakse nende tööde teemat ja lähenemist sellele, kasutatud allikaid, kui palju on refereeritud või saadud originaalset informatsiooni. Uurimus teostatakse tööde põhjal, mis lõputöö autorile töö käigus realselt laekuvad.

Õpilasuurimused on läbi ajaloo olnud tugevalt seotud kodu-uurimise ja sellega tegelevate ringideseltsidega. Praegu on gümnaasiumi riiklikku õppekavasse lisatud õppeaine „Uurimistöö alused“. Kõige vanem põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava, mis elektroonilisest Riigi Teatajast leitav on, pärineb aastast 2002 (Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava, 2002). Juba seal on taotletavates üldpädevustes uurimistööd mainitud. III kooliastmes peab õpilane tundma „uurimistöö ja arendusprojektide koostamise algtõdesid ja“ oskama „neid vajadusel rakendada“ (Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava, 2002), gümnaasiumiõpilaselt aga oodatakse oskust uurimistööd ja projekti koostada ning esitleda (Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava, 2002). Mingisuguseid konkreetseid kohustusi uurimistöö tegemiseks see siiski ei anna.

Alates 2011. aastast on põhikooli ja gümnaasiumi riiklikud õppekavad eraldiseisvad Vabariigi Valitsuse määrused ning siis viidi gümnaasiumide riiklikkusse õppekavasse sisse valikaine „Uurimistöö alused“ (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011), mille üheks õpitulemuseks on, et õpilane „vormistab uurimistöö teaduslikule uurimistööle esitatud nõuete ning uurimistöö juhendi järgi“ (Valikaine „Uurimistöö alused“, 2011).

Gümnaasiumiõpilaste uurimistöid on käsitlenud 2016. aastal Hendrik Osula bakalaureusetöös „Tegevõpetajate arusaamad gümnaasiumi õpilasuurimustest“ ning Keity Soomets magistritöös „Teaduslik stiil, keelekasutus ja viitamine gümnaasiumiõpilaste uurimistöodes“. Teadaolevalt ei ole varem gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslikke uurimistöid käsitletud.

2 ALLIKATE LÄBITÖÖTAMINE

Selles peatükis kirjeldatakse allikaid ning andmete kogumise protsessi. Gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslike uurimistöde kohta otsiti andmeid neljast allikast: koolinoorte kodu-uurimiskonverentside kogumikest „Õpilaste kodu-uurimistöid“, õpilaste ajalooalaste uurimistöde võistluse tööde hulgast, raamatukogude e-kataloogidest Urram, RIKSWEB ja ESTER ning kirjavahetuse teel koolidest.

2.1 Õpilaste kodu-uurimistöde konverentsid

Esimene koolinoorte kodu-uurimiskonverents toimus 1969. aasta märtsis Tartus, millest võttis osa 18 kooli üle Eesti. (Luka, 2014) Tegelikult oli taolisi konverentse juba varemgi toimunud. 1960. aasta märtsis toimus Tallinnas noorte koduloolaste vabariiklik konverents, mille korraldas Laste Turismi ja Ekskursiooni Jaam (Vabariiklike ürituste 1960. a. kalenderplaan, 1959), hilisem Laste Ekskursiooni ja Turismi (LET) Keskmaja (Luka, 2014). Laste Turismi ja Ekskursiooni Jaam loodi 1955. aastal, koordineerimaks koolides koduloo õpetamist ja uurimist ning turismiga tegelemist, andes välja koolidele metoodilisi materjale ning korraldades turismi- ja koduloolisi üritusi (Repnau, 1957).

Konverentside eestvedajaks saigi LET Keskmaja, mis läbi ajaloo on lisaks Laste Turismi Ekskursiooni Jaama nimele kandnud ka, ENSV Noorte Turistide Maja, Eesti Noorte Turismimaja, Eesti Noorsoo Algatuskeskuse nime. Praegu kannab see Eesti Noorsootöö Keskuse nime ning 1994. aastast on asutuse metoodilise keskuse funktsioon nihkunud noorsootööle. (Luka, 2014)

LET Keskmaja ei tegelnud ainult konverentside korraldamisega, vaid jätkas ka eelkäija tegemisi, nagu ka nimi ütleb õpilastele matkade, kokkutulekute, võistluste ja konkursside korraldamisega (Naaber, 1976), aga ka õpetajatele õpimatkade korraldamisega, kus õpetajad saavad teadmisi ja oskusi, kuidas õpilastele matku läbi viia, ning tutvutakse looduse ja paikkonna ajalooga (Salu,

1977). Samuti koordineeriti vabariigist väljapoole toimuvate ekskursioonidele lubade andmist (Naaber, 1977).

Konverentside juhendajateks olid kultuuriinimesed, teadlased, muuseumitöötajad, pedagoogid. Tähtsamateks mentoriteks olid Voldemar Miller ja Oskar Kuningas. (Luka, 2014)

Voldemar Milleri (1911-2006) panus kodu-uurimise tegevusse on olnud suur. Ta kuulus Teaduste Akadeemia Kodu-uurimise Komisjoni ning oli üks õpilaste kodu-uurimiskonverentside algatajaid, Tallina Linnamuuseumi kodu-uurimisringi looja ja esimees. (Eesti Kodu-uurimise Selts, Eesti Muinsuskaitse Selts, Eesti Noorsootöö keskus, Tallinna Linnamuuseumi kodu-uurimisring, 2006) Töötas ta aga hoopis arhivaarina ja raamatukoguhoidjana. Tema suurimaks panuseks peetakse Teaduste Akadeemia Raamatukogu (praegu Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu) baltika osakonna loomist ja juhtimist. Lisaks sellele on ta kirjutanud lasteraamatuid ja -jutte ning tegev olnud ka televisioonis, kuulunud paljudesse seltsidesse ja ühingutesse. (Reimo, 2001)

Oskar Kuningas (1911-1997) oli ajakirjanik ja tõlkija. Tal olid põhjalikud teadmised eesti kirjanduse vallas. Oma käsitlustes sidus ta kirjanikud alati nende kodukohaga. Avaldatud on tema brošüür „Kirjanduslikke matkaradu Eestis“. Ta oli tugevalt seotud kodu-uurimisega, juhendades ja retsenseerides kultuuriloolisi uurimistöid ning kooliõpilaste võistlustöid paljude aastate jooksul. Tõlkijana on ta silma paistnud just läti kirjanduse vahendamisega eesti lugejatele. (Parve, 1997)

Õpilaste kodu-uurimistööde konverentside statistika järgi oli konverentside hiilgeaeg 1980ndatel, mil osalenud koolide arv oli vahemikus 75–105 (rekord aasta 1985), samas kui aastatel 1969–1979 oli see 13–78, 1990ndatel 41–78 ning 2000–2012 jäi stabiilselt 34 ja 49 vahele. Konverentsidel esitatud tööde koguarvuks annavad erinevad allikad kas 4025 (Õpilaste kodu-uurimistööde konverentside statistika, 2012) või 4046 (Luka, 2014: 37). Kõige rohkearvulisemalt esitati töid konverentsidel aastatel 1978-1996, mil arv ei langenud kordagi alla 100 (Õpilaste kodu-uurimistööde konverentside statistika, 2012). Seega võib 1980ndaid täiesti teenitult konverentside hiilgeajaks nimetada. 1980ndate lõpul korraldama hakatud rajoonikonverentsid (hiljem maakondlikud konverentsid) (Luka, 2014) on ka märk kodu-uurimise suurest populaarsusest koolides. Viimane suuremat kõlapinda saanud õpilaste kodu-uurimiskonverents toimus 2012. aastal.

Erinevatel aegadel domineerivad erinevad teemad. Kui alguses piirduti koduloolis-etnograafiliste teemadega, siis õige varsti lisandus sellele ideoloogilisi teemasid: kommunistlike noorteorganisatsioonide ajalugu, revolutsioon ja sõjakangelased. (Luka, 2014) Näiteks 1982. aasta

konverentsi teemad olid: „Revolutsiooniline võitlus. Suur Isamaasõda. Pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonide ajalugu“, „Edusammud rahvamajanduses“, „Kodukoht ja loodus“, „Kodukoha kultuurilugu“ ja „Kooli minevik ja tänapäev“ (Õpilaste kodu-uurimistöid, 1984). Esimese teema alt leiab töid komsomolielust, pioneerimalevatest ja nende juhtidest, sõjaveteranidest ning nende mälestustest. Rahvamajanduse tööd on majanditest ja kooperatiividest ning tublist traktoristist. Teema „Kodukoht ja loodus“ sisaldab töid õpilaste enda kodukohast ning töid õpperajast, looduse uurimisest, jahinduse ajalugu, metskondadest. Kodukoha kultuuriloose on mahutatud töid teadustööst, koorilaulust ja pillimängust, kirjandusest, ka raamatukogust, muuseumist, apteegist. Kooli minevik ja tänapäev hõlmab peamiselt koolide ajalugu ning isikuloolisi töid õpetajatest.

1980ndate lõpul ja 1990ndate algul kerkisid muinsuskaitse liikumise tuules esile seni keelatud olnud teemad: nõukogude võimu repressioonid ning neis kannatanute mälestused. 1990ndate keskpaigas lisandus maaelu teema: tühjenevad külad ja talud. (Luka, 2014) Näiteks 1996. aastal toimunud konverentsi teemad olid: „Vanem kultuurilugu“, „Noorem kultuurilugu“, „Talu-, küla- ja perelood“, „Aja lood“, „Koolilood“, „Looduse lood. Varia“ (Õpilaste kodu-uurimistöid, 1997). Vanem kultuurilugu hõlmab töid kalmistuist ja matmiskommetest, kirikutest, kogudustest ja mõisatest, noorem kultuurilugu aga palju isikuloolisi töid kultuuritegelastest ja -kollektiividest, aga ka nt mõnest konkreetsest linnatänavast. Talu-, küla- ja perelood, nagu nimigi ütleb, küladest ja perekondadest. Aja lood sisaldavad peamiselt isikuloolisi töid ja mälestusi küüditamisest ja muudest nõukogude võimu repressioonidest. Koolilood sisaldab töid õpetajatest, koolist ning huviringidest, lasteaedadest. Looduse ja varia teemas on tööd kultusekividest, harilikust käokullast ja õpperajast, lisaks sellele ettevõtetest, asulatest ja rahvastikust, spordielust ja meditsiinivaldkonnast.

Suures mahus ongi uuritud hariduse ja kultuuri teemasid: koolide ajalugu, õpetajad, vilistlased, huviringid, kultuurimälestised, kultuuritegelaste elu ja töö, sugupuud ja perekonnalood, vähemusrahvused Eestis, seltsid ja ühingud. On uuritud ka militaar- ja spordiajalugu. Külaainete taandumisel kasvas huvi sotsiaalvaldkonna vastu. Uuriti laste- ja hooldekodusid, koolivägivalda, integratsiooni küsimusi. (Luka, 2014)

Andmeid üle-eestiliste konverentside toimumise kohta pärast 2012. aastat on väga vähe. 2013. aasta novembris toimus Pärnu Muuseumis ja Pärnu Ülejõe Gümnaasiumis üle-eestiline õpilaste kodu-uurimiskonverents, mille üheks eesmärgiks ja ülesandeks oli „avaldada sisukamad õpilastööd elektroonses kogumikus “Õpilaste kodu-uurimistöid”“ (Läänemaa Noorte portaal,

2013). Andmed elektroonilise kogumiku olemasolu kohta kahjuks puuduvad, kuid 1969-2012 toimunud konverentside kohta on kogumikud paberkujul ilmunud.

Koolinoorte kodu-uurimiskonverentsidest on ilmunud kogumikud „Õpilaste kodu-uurimistöid“, 29 kogumikku aastatel 1972-2012. Need sisaldavad 265 tööd, mis konverentsidel on esitatud. Avaldatud on huvitavamad, hästi loetavad ning kärpimist võimaldavad tööd. Samuti on lähtunud põhimõttest, et esindatud oleks töid erinevatel teemadel. Väljaanne sisaldab ka konverentside kodu-uurimistööde nimistuid. Alates 1997. aasta väljaandest on ära toodud ka maakondlikele konverentsidele esitatud kodu-uurimistööde andmed. (Luka, 2014) Kahjuks ei ole need andmed päris täielikud, puudu on näiteks töö valmimise aasta (on vaid konverentsi toimumise aasta) ning lehekülgede arv. Seetõttu on selles lõputöös neist nimistuist pärinevate raamatukogunduslike õpilasuurimuste kirjetes valmimisaastaks konverentsi toimumise aasta.

Kogumikes avaldatud 265 tööst on temaatiliselt enim esindatud kultuuri valdkond 70 tööga. Isikuloolisi töid on 77, mis paigutavad erinevatesse valdkondadesse. (Luka, 2014) Kultuur on väga lai valdkond ning raamatukogud on osake sellest. Raamatukogundusteemaliste kodu-uurimistööde andmete leidmiseks tutvuti kõigi 29 kogumikuga. Neis avaldatud 265 tööst 3 on temaatiliselt raamatukoguga seotud: Ülle Laidvee „Pärnu rajooniraamatukogu ajalugu“ Pärnu 4. Keskkool (Õpilaste kodu-uurimistööde, 1975) (praegu Pärnu Ülejõe Põhikool), Jana Tuusovi „Eesti NSV haridus- ja kultuuritöö eesrindlane pedagoog Jaan Mitt“ Tartu 2. Keskkool (Õpilaste kodu-uurimistööid, 1989) ja Kati Kivja „Leonhard Niiluse elu ja tegevus“ Viljandi 4. Keskkool (Õpilaste kodu-uurimistööid, 1995) (praegu Viljandi Kesklinna Kool). Jaan Mitt on seotud Tartu 2. Keskkooli, praeguse Miina Härma Gümnaasiumi raamatukoguga, Leonhard Niilus Õisu raamatukoguga Viljandimaal. Kogumikest leiti andmeid kokku 40 raamatukoguteemalise uurimistöö kohta. Üleriigilisel konverentsil esitati neist 20, millest 12 töö autor on gümnaasiumiõpilane.

Tööde koguarv 1970ndatel ja 1980ndatel on olnud stabiilne, jäädes 5-7 piiresse, 1990ndatel on väike tõus 9-ni, kuid 2000ndatel on järsk tõus, küündides 19-ni. See on seotud sellega, et 1997. aastast sisaldavad kogumikud andmeid ka maakondlike konverentside tööde kohta. 1990-ndatel valminud 9-st tööst on üleriigilisele konverentsil esinenud töid 5. Seega konverentsi kontekstis tööde arv ei muutunud. 2000-ndetal valminud 19-st tööst on neid aga ainult 3. Kui maakondlikult tasemel oli raamatukogusid uurivaid töid märkimisväärsel arvul, siis suuremat tähelepanu pälvisid neist vähesed.

Neist 40-st on 29 autor gümnaasist või keskkooli õpilane. Esindatud on 6 tööd Pärnumaalt, 4 tööd Põlva-, Valga- ja Võrumaalt, 3 tööd Lääne-Virumaalt, 2 tööd Jõgeva- ja Raplamaalt ning 1 töö Harju-, Järva-, Tartu- ja Viljandimaalt. Enamik töid käsitlevad piirkonna või konkreetse rahvaraamatukogu ajalugu. Selliseid töid on 23. Kuid neist vaid 8 olid esitatud üleriigilisele konverentsile. Neist viimane oli 2000. aastal Jane Tuigi „Värskas raamatukogu“. Väga aktiivselt on uuritud Valga keskraamatukogu, millest on valminud 3 uurimistööd, 1997., 2002. ja 2003. aastal. Kahel viimasel korral sama juhendaja käe all. Enamik töid käsitlevad konkreetse rahvaraamatukogu ajalugu, kuid 2 tööd hõlmavad suuremat piirkonda: Raili Kulli ja Merike Kallase „Räpina kihelkonna esimesed raamatukogud“ ning Kristjan Koemetsa „Setumaa raamatukogude ajalugu“. Kooli- ja koduraamatukogu käsitleb kumbagi 1 töö: Piia Laksi „Vändra Gümnaasiumi raamatukogu“, mida esitati ka üleriigilisel koolinoorte kodu-uurimistööde konverentsil ning Janar Randväli „Raeküla õpilaste koduraamatukogud“. Kuid on ka isikooli töid. Neid on kokku 4: Tartust, Põlva-, Viljandi- ja Lääne-Virumaalt. Uuritud on Friedrich Puksood, Jaan Mitti, Leonhard Niilust ning Uhtna raamatukoguhoidjat Helle Pikkoja.

Kui jagada Eesti kaheks piirkonnaks: Põhja- ja Lõuna-Eestiks, selgub, et arvuliselt langeb vaekauss Lõuna-Eesti (Pärnu, Viljandi, Valga, Võru, Põlva ja Tartu maakond) poole (27 tööd 40-st). Koguhulgast pooled on tööd, mis on valminud gümnaasiumiastmes ja Lõuna-Eesti koolides.

Lõputöö tegemise käigus selgus, et „Õpilaste kodu-uurimistöid“ (2003) 23. kogumikus on nimistus esitatud andmetes viga. Kogumikus on Vastseliina Gümnaasiumis valminud uurimistöökogumik „Setumaa raamatukogude ajalugu“ autoriks märgitud Siim Lillemets (Õpilaste kodu-uurimistöid, 2003: 149), kuid kooli uurimistööde kogu haldajaga suheldes ilmnes, et töö autoriks on hoopis Kristjan Koemets (Kuljus, 2016).

Teadaolevalt ei ole üheski Eesti suuremas raamatukogus kogumike täiskomplekti. E-kataloog ESTER andmetel puudub Eesti Rahvusraamatukogus, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogus ja Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus kogumiku 28. number (2011), mis on olemas vaid Tallinna Keskraamatukogus (kohalkasutus) ning Tartu Ülikooli arhiivkogus (Tartu Ülikooli raamatukogu remondi tõttu hetkel ligipääs puudub). Kogumiku 24. number (2005) on olemas vaid Eesti Rahvusraamatukogus.

Konverentsile laekunud uurimistöid pole ühte kohta kogutud. Konverentside korraldaja on läbi aastate muutnud ning kuna töid on kokku üle 10 tuhande, ei oleks nende jaoks ka lihtsalt säilituskohta olnud. Tööde säilimist on takistanud ka kolimised, veevariid, organisatsioonide

liitmine, lahutamine ja likvideerimine. Pedagoogika Arhiivmuuseumis on hoiul peamiselt kooliajalugu käsitlevad õpilasuuringud. (Luka, 2017)

Üleriigilise koolinoorte kodu-uurimistööde konverentside kogumikest leiti kokku 40 raamatukogundusliku uurimistöö andmed. Neist 29 autor on gümnaasiumi- või keskkooliõpilane. Uurimistöödest ülevaate tegemisel kasutatakse kogumikes ilmunud kokkuvõtteid kahest uurimistööst: Ülle Laidvee „Pärnu rajooniraamatukogu ajalugu“ ja Kati Kivja „Leonhard Niiluse elu ja tegevus“. Jana Tuusovi uurimistöö Jaan Mitist saadi täistekstina TÜ infokorralduse tudengi Mari-Liis Rütli vahendusel.

2.2 Õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlus

Alates 2000. aastast korraldab Eesti Ajalooõpetajate Selts (praegu Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Selts) ajalooalaste uurimistööde võistlust Eesti Vabariigi Presidendi auhindadele. Võistluse korraldamine toimub koostöös Körberi Sihtasutusega, mis asub Hamburgis ning korraldab taolisi konkursse 14 riigis üle Euroopa. Alates 2001. aasta maist on konkursid koondatud EUSTORY nime alla. (Õpilaste ajalooalased uurimistööd 2000-2001, 2002)

Võistluse eesmärkideks on teadvustada, jäädvustada ja hoida rahvuslikke väärtusi, õpilaste silmaringi avardamine ja ajaloohuvi süvendamine ning arendada nende iseseisva uurimistöö oskusi. Võistlusel on igaks aastaks sõnastatud teema (vt Lisa 2), kuid esitatud tööd peavad olema ajalooalased. Võistlus toimub kahes vanuseastmes: põhikool ja gümnaasium. Alates 2016. aastast ka kahes kategoorias: uurimistööd ja loovtööd. 17 aastaga on võistlusele laekunud kokku 1895 tööd. Individuaal- ja gruppitöid hinnatakse ühtsetel alustel. Töid hindab žürii, kuhu kuuluvad teadusasutuste ja organisatsioonide esindajaid. Hinnatakse töö teema valikut ja avamist (leidlikkus ja originaalsust), allikaid (originaalsust, mitmekesisust, usaldusväärsust), võrdlemise ja üldistuste tegemise oskust, illustratiivse materjali põhjendatust ning töö vormistust. (Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi kodulehekülg, 2016)

Parimatele uurimistöödele on välja pandud 3 peapreemiat (200, 175 ja 150 eurot, juhendajatele 100 eurot) ja raamatuauhinnad. Samuti saavad rahalisi auhindu parimad loovtööd (100, 75 ja 50 eurot, juhendajale 50 eurot). Eripreemiaid jagavad mitmed Eesti muuseumid. Vabariigi Presidendi tänukirja pälvivad kuue parima uurimistöö ning kolme parima loovtöö autorid ja juhendajad. Parimad uurimistööde autorid saavad osaleda rahvusvahelistes noortelaagrites ning võimaluse

jätkata konkursivabalt õpinguid Tartu või Tallinna Ülikoolis. (Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi kodulehekül, 2016)

Õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlusest on ilmunud kogumikud „Õpilaste ajalooalased uurimistööd“, mis ilmus paberandjal 4 väljaandes ajavahemikul 2002-2009. Kolm esimest neist kajastavad 2 aasta (2000-2001, 2002-2003, 2004-2005), viimane aga 3 aasta võistlusi (2006-2008). Kogumikud sisaldavad parimate tööde täistekste ning kõigi premeeritud tööde nimistuid. Alates 2013. aasta võistlusest on tulemused avaldatud korraldaja ehk Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi kodulehel (<https://tinyurl.com/kh3vwcc>). Kodulehel puuduvad aastate 2009-2012 tulemused. Kuna võistlusteid säilitatakse ka Eesti Kirjandusmuuseumis (Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi kodulehekül, 2016), leiab andmeid nende kohta ka sealt. Neid hoitakse Eesti Kultuuriloolises Arhiivis ning on leitavad andmebaasi ELLEN kaudu (fondi nr 377) (Oks, 2017). Fondis on hetkel 1747 tööd.

Õpilaste ajalooalaste uurimistööde hulgast leiti andmeid 8 raamatukoguteemalise töö kohta. 1 neist on põhikooli õpilase töö. Viie töö kohta on andmeid ka selle võistlussaavutustest. Neist kõrgeima, kolmanda koha, sai Luunja Keskkooli õpilase Merili Aasma töö „Raamat koolilapse laual“, kus käsitletakse raamatukogu kasutamist, ning see on võistluskogumikus ka ära trükitud (Õpilaste ajalooalased uurimistööd 2002-2003, 2004). Silmapaistvalt on esinenud Sillamäe Vanalinna Kool. Põhikooli arvestuses sai Alina Brodneva töö „Raamatukogu ja raamatu osa inimese elus 20. sajandil“ 2004. aastal presidendi tänukirja ning Sergei Sidorovi töö „Sillamäe raamatukogu – Eesti ühiskonna ajapeegel“ 2005. aastal eripreemia parima venekeelse uurimistöö eest (Õpilaste ajalooalased uurimistööd 2004-2005, 2006). Võru Kesklinna Gümnaasiumi õpilase Anu Kikase „Eesti Rahvusraamatukogu rollist Eesti riigi taastamisel, ühiskonna- ja kultuurielu kujundamisel“ pälvis 2006. aastal raamatupreemia (Õpilaste ajalooalased uurimistööd 2006-2008, 2009).

Kaks võitlustööd on sellised, mis on ka konverentsikogumike „Õpilaste kodu-uurimistööd“ nimistutes: 2002. aastal Järva-Jaani Keskkooli õpilase Anu Nuudi „Järva-Jaani raamatukogu“ (ajalooalaste uurimistööde võitlusel pealkirjaga „Järva-Jaani raamatukogu tööst Nõukogude Eestis“) ja 2004. aastal Antsla Gümnaasiumi õpilase Katrin Drenkhani „Haabsaare raamatukogu kujunemislugu minevikust tänapäevani“. Neist kumbagi ei esitatud üleriigilisel konverentsil.

Ajalooalaste uurimistööde võistlustööde hulgas on 8 raamatukoguteemalist uurimistööd. Neist 7 autor on gümnaasiumi- või keskkooliõpilane. Uurimistöödest ülevaate tegemisel kasutatakse neist 5: Merili Aasma „Raamat koolilapse laual“, Anu Kikase „Eesti Rahvusraamatukogu rollist Eesti

riigi taastamisel, ühiskonna- ja kultuurielu kujundamisel“, Katri Drenkhani „Haabsaare raamatukogu kujunemislugu minevikust tänapäeva“, Ingrid Tamla „Suigu raamatukogu 100“, ja Kristin Trumpi „Antsla Linnaraamatukogu ajalugu ja tegevus“.

2.3 Raamatukogude E-kataloogid allikana

Õpilaste raamatukogunduslike uurimistööde andmete otsimiseks kasutati ka e-katalooge Urram, RIKSWEB (Raamatukogude Info- ja Kataloogisüsteemi (RIKS) avalik e-kataloog) ja ESTER. Urrami avalik kataloog asub aadressil <http://www.lugeja.ee/> ning seda kasutavad raamatukogud Ida-Viru-, Lääne-Viru-, Harju-, Lääne-, Pärnu-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaalt. Urramit kasutab 342 raamatukogu üle Eesti: 9 keskraamatukogu, 278 rahvaraamatukogu, 33 kooliraamatukogu ja 30 erialaraamatukogu (Urania COM OÜ koduleheküljel, 2017). Urrami avalik e-kataloog on 7 Viljandimaa, 6 Tartumaa ja 4 Pärnumaa õppeasutusel. Lõputöö jaoks teostati otsinguid 6 Viljandimaa ja 3 Tartumaa praeguse või endise gümnaasiumi raamatukogu avalikus e-kataloogis. RIKS-i kasutajaid on kõigest 15 maakonnast, sh 221 kooliraamatukogu üle Eesti (RIKS Raamatukogude Info- ja Kataloogisüsteemi ajaveeb, 2016), millest 45 kooli on ka koostatud nimekirjas: 18 Tartumaalt, 10 Pärnumaalt, 8 Võrumaalt, 4 Põlvamaalt ja Valgamaalt, 1 Viljandimaalt. Avalik ligipääs on 45 nimekirjas oleva kooli raamatukogu e-kataloogile.

Urrami avalehel on lihtotsingu võimalus. Täpsema otsingu väljadeks on „sisaldab kõiki sõnu“, „sisaldab sõna“, „ei sisalda sõnu“, „sisaldab fraasi“, autor, pealkiri, märksõna, aasta (vahemik), sarjad, ISBN. Keele, laadi ja raamatukogu valimiseks on loendid ja rippmenüü. Päringud koolide e-kataloogis tehti märksõnaga „uurimistöö“.

Märksõnaga „uurimistöö“ ei leitud kataloogist ühtegi õpilase uurimistööd, välja arvatud Ülenurme Gümnaasiumi raamatukogu e-kataloogist, kus peamiselt uurimistööde metoodiliste materjalide hulgas oli ka üks ilmselgelt õpilase uurimistöö. Eeldades, et see pole üks ja ainus, mis seelses kooliraamatukogus leidub, asuti asja lähemalt uurima. Uus päring püüti koostada võimalikult laiapõhjaline. Selleks kasutati teaviku laadi (käsikiri) ning ilmumisaastat (kuni 2016). Tulemuseks saadi 91 vastet. Leitud teavikute märksõnaks oli ühel teavikul „uurimistööd“, kuid sarjaks oli 41 teavikul „õpilasuurimus“. Teostati uus päring, kus sarjaks oli märgitud „õpilasuurimus“. Leitud 47 vastuste hulgast kahjuks ühtegi raamatukogunduslikku uurimistööd ei tuvastatud. Samuti ei andnud tulemust uute päringute tegemine ka teiste koolide kataloogides.

Koolide kodulehti sirvides avastati, et ka Tarvastu Gümnaasiumil on raamatukogul avalik e-kataloog (<http://urr.urania.ee/tarvagm/avalik/avaleht/avaleht.php>) olemas, kasutavad Urramit. Otsing märksõnaga „uurimistöö“ annab vastuseks 175 kirjet. Nendest 1 on referaat ja 19 loovtöö kirjeldust. Leiti ka kirje raamatukogundusliku uurimistöö kohta: Nurk, Kaire „Mustla raamatukogu ajaloo“ Tarvastu, 1996.

Andmeid otsiti kahest RIKSI e-kataloogist: Tartu koolikogud (<http://www.tartu.ee/riksweb/>) ja Eesti kooliraamatukogud (<http://koolikogud.webriks.ee/>). Kahjuks sisaldab viimane vaid kümnekond lõputöö raames huvipakkuvat kooli. Hõlmates nt enamiku Pärnumaa koolidest, on sellest siiski välja jäänud lõputöö jaoks olulised koolid Audru ning Sindi. Põlvamaalt ei ole seal Ahja kooli, samuti ei ole kõiki RIKS-i kasutavaid ja avalikku kataloogi omavaid Valga ja Võru maakonna koole.

E-kataloogis RIKSWEB saab avalehel teha lihtotsingut, kuid ka täpsema otsingu tegemise võimalus on ühe kliki kaugusel. Teavikuid saab otsida kõikvõimalike parameetrite järgi: pealkirja, autori, märksõna, vabasõna, sarjaandmete, UDK, ISBN, ilmumisaasta, keele laadi jne. Otsingud tehti märksõnaga „uurimistöö“. Eesti kooliraamatukogude e-kataloogis leiab uurimistöid vaid Pärnu Täiskasvanute gümnaasiumilt (72 kirjet). Tartu kooliraamatukogude e-kataloogist aga Hugo Treffneri Gümnaasiumilt (179) ja Tartu Descartes'i Lütseumilt (praegu Tartu Descates'i Kool) (440), kasutades otsingus vaid käsikirja kriteeriumit, leiab paar tööd ka Elva Gümnaasiumilt (2), mis on märksõnastatud kui „õpilastööd“. Märksõnaga „õpilastööd“ otsides aga uusi kirjeid mõnest teisest koolist ei lisandunud. RIKS-i kataloogidest leiti 1 raamatukogundusliku uurimistöö kirje: Kivitalo, Marek „Raamatukogude külastamise sagedus ja eesmärgid Tartu Descartes'i Lütseumi 11. ja 12. klassi näitel“ Tartu Descartes'i Lütseum, 2014.

E-kataloogidest ja kirj vahetusest kooliraamatukoguhoidjatega saadi andmeid 60 kooli raamatukogu kohta. Raamatukogu puudub kolmel koolil ning ühel koolil on ühisraamatukogu kohaliku rahvaraamatukoguga. Kui pole raamatukogu, ei kasutata ilmselgelt ka raamatukoguprogrammi ning ühisraamatukogus on kasutusel rahvaraamatukogus kasutusel olev programm. Ülekaalukalt on enimkasutatav raamatukoguprogramm RIKS – 45 kooli. Neist 34-l on ka OPAC (Online Public Access Catalog) ehk avalik e-kataloog.

Koolid kasutavad raamatukoguprogrammi ning suurel osal on kataloogile ka avalik ligipääs olemas. Ometi leiab avalikust kataloogist õpilaste uurimistööde kirjeid vaid Ülenurme, Tarvastu, Hugo Treffneri, Tartu Descartes'i, Pärnu Täiskasvanute Gümnaasiumi ning Audru kooli

kataloogist. Elva Gümnaasiumi kataloogis olevad vähesed kirjed (alla 10) näivad pigem juhuslikud kui süstemaatilise töö tulemus. Audru kooli kataloogi tekkisid kirjed alles hiljuti, alles pärast seda kui lõpuitöö jaoks andmeid e-kataloogidest otsiti. On väga tänuväärne, et Audru kooliraamatukogu on alustatud kataloogimist vanematest töödest, aastast 1993. Sama joont on järginud Tarvastu. Usina õpilaste uurimistööde kataloogimisega paistavad silma kõik teisedki eelpool mainitud koolide raamatukogud.

Õpilaste uurimistöid võib leida ka rahvaraamatukogudes. Seepärast tehti päringuid ka maakondade keskraamatukogude e-kataloogides, kasutades märksõna „uurimistö“ ja „õpilasuurimused“. Võru maakonna raamatukogude kataloogist (RIKSWEB <http://lib.werro.ee:8080/>) leiti 2 gümnaasiumis valminud uurimistö kirjet: Lillemets, Stella „Vastseliina raamatukogu(d) aegade peeglis“ Vastseliina Gümnaasium, 2005; Kalasaar, Kristi „Võru lasteraamatukogu“ Võru Keslinna Gümnaasium, 2004. Leiti ka üks põhikooli kirje: Oja, Diana ja Kristina „Osula raamatukogu kroonika“ Osula Põhikool, 1999. Kõik need tööd on nimetatud ka „Õpilaste kodu-uurimistöid“ kogumikes.

Põlva keskraamatukogu kataloogist (Urram - <http://urram.raamat.polva.ee/Avalik/index.jsp>) leiti vabasõnadega „raamatukogu“ ja „uurimistö“ 1 kirje: Rünk, Jürgen „Vanaema ja vanaisa lugu“ Võru Kreutzwaldi Gümnaasium, 2007. Töö autori vanaema on töötanud raamatukoguhoidjana. Lähemal tutvumisel selgus, et tegemist on põhikooliõpilase uurimistöoga. Artiklikirjete hulgast leiti üks teemakohane kirje: Aarna, Carmen „Minu vanaema lapsepõlv ja kooliiga“ Ahja Keskkool, 2011 (Jakob Hurda nim. Põlva Rahvahariduse Selts, 2012).

Kokkuvõtvad tulemused on toodud tabelis 1.

Tabel 1. E-kataloogidest leitud kirjete arv (2016. aasta novembri seisuga).

	RIKSWEB		Urram	
	uurimistöde kirjete koguarv	raamatukogunduslike uurimistöde kirjed	uurimistöde kirjete koguarv	raamatukogunduslike uurimistöde kirjed
kooliraamatukogud	693	1	202	1
rahvaraamatukogud		3		2

Kuigi valimisse kuulunud koolide hulgast ei kasuta ühegi raamatukogu e-kataloogi ESTER, teostati otsinguid ka sealt, sest eeldati, et õpilaste uurimistöid võib leiduda ka mujal raamatukogudes. E-kataloogi ESTER kasutavad 17 Eesti suuremat raamatukogu, nende hulgas on ülikoole, kolledžeid ja erialaraamatukogusid (ELNET kodulehekül, 2016).

Otsides märksõnaga „uurimistööd“ ning piirates päringut eestikeelsete väljaannetega, leiab 3 kirjet, märksõnaga „õpilasuuringud“ aga 178. Piirates laadi käsikirjaga, on tulemuseks 16 kirjet. Ühtegi raamatukogu või raamatuga seotud käsikirja nende hulgas polnud. Ka nende 178 kirje hulgas mitte, kuid leiti üks kodu-uurimistöö, mis võib sisaldada raamatukogu käsitlust. Selleks on Sille Kase kodu-uurimistöö „Saarepeedi kultuurilugu“ (2007), kes kirjutas selle Viljandi C. R. Jakobsoni nim. Gümnaasiumi abiturientina. Uurimistöös käsitletakse Uue-Võidu Lugemisringi ja Haridusseltsi tegevust.

E-kataloogist ESTER leiab märksõnadega „uurimistööd“ ja „õpilasuuringud“ ka teiseid allikaid. Ka koolid annavad välja trükiseid õpilaste uurimistöödest. Näiteks on Tartu Descartes'i Lütseumil ilmunud 2 numbrit „Tartu Descartes'i Lütseumi Toimetisi“ (2000, 2002). Esimene neist sisaldab aastatel 1996-1999, teine 2000-2002 kaitsitud uurimistööde nimistuid. Kuid ilmub ka täistekste sisaldavad kogumikke. Üheks selliseks on Karksi-Nuia Gümnaasiumi uurimistööde kogumik „Koduloolised uurimused“ (2008). Kogumik sisaldab 2006/2007. õppeaastal valminud 18 uurimistöö täisteksti. Täistekste on avaldatud ka kogumikes, mis hõlmavad üht konkreetset maakonda. Näiteks on Pärnu maakonna õpilaste kodu-uurimistöid avaldatud kogumikus „Pärandilaegas“, 9 kogumikku on ilmunud aastatel 2004-2016. Selle väljaandjateks on Pärnu Linnavalitsus ja Pärnu Maavalitsus.

E-kataloogidest leiti andmeid 8 raamatukoguteemalise uurimistöö kohta. Neist 6 autor on gümnaasiumiõpilane. Uurimistöödest ülevaate tegemisel kasutatakse neist 5: Carmen Aarna „Minu vanaema lapsepõlv ja kooliiga“ (kokkuvõtte kogumikust), Kristi Kalasaar „Võru lasteraamatukogu“, Sille Kase „Saarepeedi kultuurilugu“, Marek Kivitalo „Raamatukogude külastamise sagedus ja eesmärgid Tartu Descartes'i Lütseumi 11. ja 12. klassi näitel“ ja Stella Lillemets „Vastseliina raamatukogu(d) aegade peeglis“. Märkimisväärne on asjaolu, et neli neist töödest jõudis lõputöö autorini rahvaraamatukogude või Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogu kaudu.

2.4 Kool ja kooliraamatukogu allikana

Koolidest andmete kogumiseks pöördui e-kirjaga kooliraamatukoguhoidjate poole. Kirjasaajate aluseks oli juba eelnevalt koostatud nimekiri koolidest. Kooliraamatukogude e-posti aadressid koguti koolide kodulehekülgedelt, vastavate andmete puudumisel saadeti e-kiri kodulehel avaldatud kooli üldaadressile. E-kiri saadeti 17. oktoobril 70 aadressile. Saajaid pidi olema 71, kuid ühte kooli jäi kogemata kiri saatmata (sai kirja hiljem). Ühele kirjale tuli automaativastus kooli meiliserverilt kirja mitte kohale jõudmise kohta. Koolidele saadetud e-kirjas küsiti raamatukogunduslike uurimistöde leidumuse kohta ning kuidas on korraldatud õpilastele ja õpetajatele ligipääs õpilasuurimustele nende koolis ja kas need on koondatud raamatukokku või kuhugi mujale (vt Lisa 3).

Vastus laekus 14 koolist ehk ligikaudu 20% kirjasaajatelt. Kuna selline tulemus töö autorit ja juhendajat ei rahuldanud, otsustati saata korduskiri. Teine e-kiri saadeti 22. novembril. Sisult oli see sama, kuid sisaldas viitamist eelnevalt saadetud kirjale. Suurema vastukaja lootuses, saadeti korduskirja koopia ka kooli üldaadressile, mis on avaldatud kooli kodulehel. Koolid, millele esimene kiri saadeti üldaadressile, koopiasaajat ei lisandunud.

Kokku laekus vastus 54 koolist ehk 77% kirjasaajatest. Vastatakse vaid kirja esimesele poolele ehk raamatukogunduslike uurimistöde leidumuse kohta (eitavalt) ning jäetakse tähelepanuta kirja teine pool, uurimistöde säilitamise ja kättesaadavuse kohta. Üks vastuskiri osutus emotsionaalsemaks kui teised: „Tere! Kui soovite infot, siis külastage meie kooli, rääkige raamatukoguhoidjaga või kellega soovite. Meie ei hakka teie eest uurima! [---]“ (kiri on lõputöö autori valduses).

Mõnest koolist, kust esimesele e-kirjale vastust ei tulnud, tuli korduskirjale vastuseid isegi kaks. Vastajate hulgas oli nii direktor või sekretär kui ka kooliraamatukoguhoidja. Samuti esines olukord, kus kooli raamatukoguhoidjalt ning õppejuhilt tuli raamatukogunduslike uurimistöde leidumuse kohta negatiivne vastus, kuid kirjavahetuses uurimistöde kogu haldajaga sai kinnitust positiivsele vastusele. Lisaks sellele, saanud kinnitust huvipakkuva uurimistö leidumusele koolis, ei suudetud seda siiski lõputöö autori küsimise peale leida.

Saadetud e-kirja teine pool puudutas uurimistöde raamatukogus säilitamist ning õpilasuurimuste alase informatsiooni kättesaadavust. Nagu eelpool juba mainitud jättis suur osa vastajatest sellele küsimusele hoopis vastamata. Ammendava vastuse andis 39 kooli. Neist 31 kooli säilitab õpilaste uurimistöid mingisugusel kujul. Kui töid ei hoita just raamatukogus, säilitatakse neid kooli

muuseumis või arhiivis, õppejuhi, direktori või õppealajuhataja kabinetis. Töid säilitatakse paber kandjal, kuid ka elektrooniliselt nii võrgus kui kompaktplaatidel. Väga erandlik on Tartu Tamme Gümnaasiumi praktika, avaldades õpilastööde täistekstid oma kodulehel (<https://tammegymnaasium.ee/uurimistoode-teemad/>).

Õpilasuurimuste alast informatsiooni valdavad erinevad inimesed: raamatukoguhoidjad, uurimistöde koordinaator. Koostatud on ka nimekirjad uurimistödest, mis on saadaval raamatukogus, kooli kodulehel, sisevõrgus, ja/või uurimistöde aluste õpetajal.

Leidub ka koole, kus raamatukogu on uurimistöde hoidmisest ja kättesaadavaks tegemisest täiesti kõrvale jäetud. Samuti esines juhtum, kus ühe endise gümnaasiumi reformimisega põhikooliks on teadmata kooli gümnaasiumiõpilaste uurimistöde ja nende andmebaasi saatus, sest uus loodav riigigümnaasium neid ei soovinud.

Kooliraamatukoguhoidjad on üldiselt avatud ning abivalmid ning lõputööks vajaliku materjali kogumisel olid nad oluliseks allikaks. Tööde hankimise tegi keeruliseks asjaolu, et osa töid on kooliraamatukogudes küll saadaval, kuid vaid paber kandjal. Seetõttu jäid mõned geograafiliselt kaugematest koolidest teemakohased tööd ülevaate tegemisel kasutamata.

Kirjavahetuses koolidega saadi uusi andmeid 9 raamatukogundusliku uurimistöde kohta ning kinnitati juba kogumikest ning e-kataloogidest teadaoleva 7 töö andmeid. Erisuhted tekkisid Tõrva Gümnaasiumi raamatukoguhoidja Katrin Kannukesega, kes töötab ka Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudis. Tema kaudu saadi kokku 9 tööd, millest 5 on otseselt raamatukogundusega seotud, 4 aga üldisemad kultuuriloolised käsitlused, mis sisaldavad raamatukoguga seotud peatükki. Mujalt koolidest saadi 4 uurimistöde: Marek Kivitalo „Raamatukogude külastamise sagedus ja eesmärgid Tartu Descartes'i Lütseumi 11. ja 12. klassi näitel“ (e-kirja teel), Piia Laksi „Vändra Gümnaasiumi raamatukogu“ (e-kirja teel), Silver Varuski „Võõpsu raamatukogu“ (paber kandjal) ja Kristin Trumpi „Antsla Linnaraamatukogu ajalugu ja tegevus“ (e-kirja teel).

3 GÜMNAASIUMIÕPILASTE RAAMATUKOGUNDUSLIKE UURIMISTÖÖDE ÜLEVAADE

Selles peatükis käsitletakse gümnaasiumiõpilase 24 raamatukogunduslikku uurimistööd. Ülevaade tehakse sellest, millistel teemadel kirjutatakse, milline on tööde ülesehitus, milliseid allikaid on kasutatud, kas tööd sisaldavad originaalset informatsiooni.

Ülevaate tegemiseks kasutatud tööd on saadud rahvaraamatukogudest, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogust, Eesti Kultuuriloolisest Arhiivist, koolidest ja Katrin Kannukeselt, kellelt laekus 9 tööd. Üks töö saadi koolist, e-posti teel ja raamatukogudest saadi 3 tööd, arhiivis töötati läbi 3 tööd. Jaan Mitti käsitlev uurimistöö saadi TÜ infokorralduse tudengilt Mari-Liis Rüütli vahendusel. Nelja töö puhul on analüüsimiseks kasutatud kogumikes ilmunud kokkuvõtteid.

Töodes käsitletud teemad on laiemad või kitsamad. Laiema käsitlusega tööd kirjeldavad koha majandus- või kultuurielu ning selle mitmeid osiseid, sh ka raamatukogu. Raamatukogu käsitluse osakaal neis on väga erinev. Kitsamad aga on vaatluse alla võtnud mõne piirkonna või ka konkreetse raamatukogu, raamatukogu kasutamise või raamatukoguga seotud isiku. Ka isikuloolistes töodes on raamatukoguga seotu väga erineva kaaluga.

Raamatukogusid käsitlevaid töid on 12. Üksteist tööd käsitlevad erinevate raamatukogude ajalugu. 9 neist on rahvaraamatukogudest, sh üks lasteraamatukogu, kuid on ka üks kooliraamatukogu ajalugu ning Eesti Rahvusraamatukogu käsitlev töö. Üks töö käsitleb raamatukogu kasutamist. Isikuloolisi töid on 6. Nende hulgas on tööd persoonidest, kes on pikemat või lühemat aega raamatukoguhoidjana, nii rahvaraamatukogudes, kui ka kooliraamatukogudes töötanud. Töid, mille põhirõhk pole raamatukogudel, kuid teatud osas seda teemat siiski käsitlevad, on samuti 6. Enamik neist on ajaloolised ülevaated, kuid ühes neist käsitletakse ka raamatukogu kasutamist. Nimekiri töödest on lisas (vt Lisa 4).

3.1 Raamatukogusid tervikuna käsitlevad uurimistööd

Raamatukogude ajalugu käsitleb 11 tööd. Nende hulgas on esindatud Võrumaa 5 tööga: Antsla Linnaraamatukogu, Haabsaare raamatukogu, Vastseliina rahvaraamatukogu, Võru lasteraamatukogu ja Eesti Rahvusraamatukogu. 3 tööd Pärnumaalt: Pärnu rajooniraamatukogu, Suigu raamatukogu ja Vändra Gümnaasiumi raamatukogu. 2 tööd on Valgamaalt: Helme raamatukogu ja Tõrva Linnaraamatukogu. 1 töö Põlvamaalt: Võõpsu raamatukogu. Raamatukogu kasutamist käsitleb 1 uurimistöö Tartust: „Raamatukogude külastamise sagedus ja eesmärgid Tartu Descartes'i Lütseumi 11. ja 12. klassi näitel“.

Teistest olulisemalt mahukamad on Älis Sultsi „Tõrva Linnaraamatukogu ajaloost“ (2002) ja Stella Lillemetsa „Vastseliina raamatukogu(d) aegade peeglis“ (2005), küündides oma lehekülgede arvult 140 kanti. Lehekülgede arvu kasvatab suureks lisade hulk. Sultsi töö sisuline osa on 38 ja Lillemetsa töö 58 lehekülge. Sisulise osa lehekülgede arvult on tööd erinevad, alates 12 („Helme raamatukogu“) kuni 58 („Vastseliina raamatukogu(d) aegade peeglis“). Vändra Gümnaasiumi raamatukogu ja Pärnu rajooniraamatukogu tööde mahtu on keerulisem hinnata, kuna esimese puhul saadi tööst ebatäielik küljendamata versioon ning teise puhul on tööst vaid konverentsikogumikus ilmunud kokkuvõte (16 leheküljel). Arvestades sellega, et kogumikes avaldatud tööd on seal avaldatud kärbitud kujul, on Pärnu rajooniraamatukogu originaaltöö kindlasti mahukam kui 16 lehekülge.

Kõigis töödes on käsitletud konkreetse raamatukogu ajalugu selle loomisest kuni tänapäevani. Ülle Laidvee töö on aastast 1973, seega käsitletud periood on võrreldes teiste töödega (valminud 21. sajandil) absoluutses arvestuses lühem. Anu Kikase uurimistöö (2006) Eesti Rahvusraamatukogust sisaldab küll ülevaadet raamatukogu ajaloost, kuid raskuspunktiks on selle tegevus alates 1980-ndate 2. poolest.

Käsitluse ruumilises dimensioonis erineb lisaks Vastseliina tööle ka Kristin Trumpi „Antsla Linnaraamatukogu ajalugu ja tegevus“ (2016). Vastseliina töö pealkirigi viitab, et seal on käsitletud rohkem kui üht raamatukogu. Ka Trumpi töö sisaldab lühikesi ülevaateid Antsla piirkonna teistest raamatukogudest. Katrin Drenkhani uurimistöös (2004) Haabsaare raamatukogust käsitletakse ka Kaika raamatukogu ajalugu. Ülejäänud tööd käsitlevad põhiliselt ainult üht konkreetset raamatukogu.

Ülesehitus on töodel erinev. Antsla ja Tõrva töödes alustatakse käsitlust raamatukogude üldise ajalooga Eestis, nende tekkimisest ja kujunemisest, ning alles siis liigutakse konkreetse paiga või

raamatukogu juurde. Ülle Laidvee „Pärnu rajooniraamatukogu ajalugu“ (1973), Silver Varuski „Võõpsu raamatukogu“ (2015) ja Ingrid Tamla „Suigu raamatukogu 100“ (2012) algavad aga asupaiga ajaloo tutvustamisest. Viimane neist on omapärane ka selle poolest, et sisaldab raamatukogu ajaloole ka laiemat ajaloolist olustiku kirjeldust.

Kronoloogilised käsitlused on Külli Malleuse „Helme raamatukogu“ (2000), Kristi Kalasaare „Võru Lasteraamatukogu“ (2004), Älis Sultsi „Tõrva Linnaraamatukogu ajaloost“ (2002), Piia Laksi „Vändra Gümnaasiumi raamatukogu“ (2004), Katrin Drenkhani „Haabsaare raamatukogu kujunemislugu minevikust tänapäevani“ (2004) ja Ingrid Tamla „Suigu raamatukogu 100“ (2012). Neis liigub käsitlus ajalist telge pidi. Stella Lilemetsa käsitlus Vastseliina raamatukogudest on raamatukogupõhine, kirjutades erinevates peatükkides Vastseliina rajooniraamatukogust, Vana-Saaluse raamatukogust ja Vastseliina lasteraamatukogust, mis tänasel päeval moodustavad ühe raamatukogu (Lillemets, 2005). Samuti saab Kristin Trumpi käsitlust raamatukogupõhiseks nimetada, sest Antsla Linnaraamatukogu käsitlevas peatükis on linna- ja lasteraamatukogu eraldatud. Ülle Laidvee Pärnu rajooniraamatukogu kajastavas peatükis läheneb ta teemale raamatukogu tööloikude kaupa. Silver Varuski „Võõpsu raamatukogu“ (2015) ülesehitust võib samuti liigitada tööloigupõhiseks. Selles on raamatukogu areng ja tegevus ning fond ja lugejad käsitletud eraldi peatükkides.

Lisaks raamatukogude ajaloo ülevaate tegemisele on töödes ka midagi lisaks uuritud. Kristin Trump (2016) teostas Antsla Linnaraamatukogu rahulolu küsitluse ning analüüsib neid oma töö viimases peatükis. Küsitlusest selgus, et kõige rohkem on neid lugejaid, kes külastavad Antsla linnaraamatukogu kord kuus. Levinumaks külastuse eesmärgiks on teavikute laenutus ning kõige rohkem laenatakse ilukirjandust. Peaaegu pooled külastajatest loevad ka võõrkeelset kirjandust. Samuti selgus, et lugejad on raamatukogus leiduvate teavikute valikuga rahul.

Küsitlus on korraldatud ka Haabsaare raamatukogu lugejate hulgas. Katrin Drenkhan (2004) uuris lugejatelt nende lugemisisu, enim sümpatiseerivate teoste, arvamust raamatute sisu ja rahulolu raamatute kättesaadavuse ja raamatukogu olemuse kohta. Küsitlusest selgus, et raamatukogu lugejad on raamatute kättesaadavusega rahul ning näevad raamatukogu tulevikku rohkem remondituna.

Pärast põhjalikku kronoloogilist ülevaadet Võru lasteraamatukogu tegevusest analüüsib Kristi Kalasaar (2004) raamatukogu arvuliste põhinäitajate (kogud, laenutused, külastused, lugejate arv) muutumist aja jooksul ning on küsitlenud raamatukogu töötajaid. Stella Lillemets (2005) võrdleb

raamatukogutööd nõukogude ajal ja tänapäeval. Tähelepanuväärse töö on ära teinud Anu Kikas, kes oma uurimistöös (2006) vaatleb Eesti Rahvusraamatukogu tegevust alates uue maja ehitamise algusest 1986. aastal, muuhulgas intervjuerinud kunagisi direktoreid Ivi Eenmaad ja Tiiu Valmi.

Täiesti omaette võib asetada Tartu Descartes'i Lütseumi õpilase Marek Kivilo töö „Raamatukogude külastamise sagedus ja eesmärgid Tartu Descartes'i Lütseumi 11. ja 12. klassi näitel“ (2014). Töö kujutab endast tervikuna küsitluse tulemuste analüüsi, kasutamata selleks mingisuguseid olemasolevaid allikaid. Ta on uurinud raamatukogu külastamise „tihedust“ (õigem oleks „sagedus“) ja eesmäärke, raamatute leidmise lihtsust töötajatelt abi küsimise ja saamise, soovitud teose saadavuse kohta, kellega koos raamatukogusid külastatakse, lugemissaalide külastatavust ning milliseid raamatukogusid kõige rohkem külastatakse. Iga peatükki ilmestab diagramm vastava teema kohta ning järgneb arutlus tulemuste üle. Õpilased külastavad raamatukogusid tihti, peamiseks eesmärgiks on laenata kohustuslikku kirjandust ning autor leiab, et külastatavuse tõstmiseks tuleks raamatukogud moderniseerida (Kivitalo, 2014).

Kasutatud allikate kindlaks tegemine on veidi raskendatud, sest kirjed kasutatud kirjanduse peatükis ei ole tihti täielikud. Õnneks on siiski üldiselt arusaadav, kui on kasutatud ajaleheartikleid, arhiivimaterjale ning suuliseid andmeid. Kuna ka viitamine on enamasti väga puudulik, siis ei saa ka tuvastada, kas loetelu on neist materjalidest, mida konkreetselt tekstis kasutati või mitte.

Raamatukogude ajalugu käsitlevates õpilaste uurimistöodes on asendamatuks allikaks kroonikad, aruanded, protokollid ja muud dokumendid. Enamikes töodes on neid ka kasutatud. Ilmselgelt põhinevad enamjaolt just neil Helme raamatukogu, Võru lasteraamatukogu ja Vändra Gümnaasiumi raamatukogu käsitlevad tööd. Vändra ja Võru töodes on isegi (ala)peatükid sõnastatud aastaarvudena. Teistes töodes on allikad mitmekesisemad. Kasutatakse ka ajakirjanduses ilmunud artikleid, mitmeid suuliseid andmeid ja arhiivimaterjale. Kõige mitmekesisema koostisega nimekirjad kasutatud materjalidest on Vastseliina ja Tõrva töödel. Kahjuks pole Tõrva puhul allika liik üheselt tuvastatav.

Stella Lillemetsa töös „Vastseliina raamatukogu(d) aegade peeglis“ on kasutatud mitmesuguseid allikaid. Põhiosa allikatest moodustab ajalehtede ja ajakirjade artiklite kirjed. Kasutatud on ajalehti nagu „Tööraha elu“ ja „Kolhoosi Küla“ aastatest 1958-1961, ajakirja „Raamatukogu“ aastast 2004. Nimekirjas on ka Eesti raamatukoguhoidjate VIII kongressi ettekandeid. Arhiivimaterjalidest on kasutatud 3 nimetust: „Teateid Avalikkude Rahvaraamatukogudewõrgust Wastseliina wallas 1925. a“, arhiividokument Vastseliina Laulu- ja Mängu Seltsi Raamatukogu

kohta ning revideerimise protokoll. Kuigi allikakirjetest suurima osa moodustab ajakirjandus, siis tõenäoliselt on sisukamateks allikaiks olnud siiski raamatukogu kroonikad, aruanded jm dokumendid, aga ka endiste ja praeguse töötaja mälestused.

Viie raamatukogude ajalugu käsitleva uurimistöö juures võib täheldada autori suhetes käsitletava raamatukogu ja/või töö juhendajaga suurt lähedust. Stella Lillemetsa tööd Vastseliina raamatukogudest juhendab tema ema Lea Lillemets, kes on Vastseliina raamatukogu juhataja (Lillemets, 2005). Juhendaja ehk ema on ühtlasi ka allikas.. Sarnane muster kordub Älis Sultsiga, kelle töö juhendaja Helbe Sults töötab Tõrva Linnaraamatukogus (Sults, 2002), ning ka Piia Laksi Vändra Gümnaasiumi raamatukogu töös. Juhendaja on Mari Nuut, kes on sama kooli raamatukoguhoidja (Laks, 2004) ning ka suuliseks allikaks. Lisaks sellele käsitleb töö põhiliselt just seda perioodi, mil tema on sellel kohal töötanud. Ingrid Tamla ema Viuu Tamla on tütre poolt uuritud Suigu raamatukogu juhataja (Tamla, 2012) Ülle Laidvee Pärnu rajooniraamatukogu töös ei ole seos nii selge, kuid suuliste allikate hulgas on nimetatud Tiiu Laidveed, laenutusosakonna juhatajat (Laidvee, 1975).

Nõukogude võimu lõppemisest Eestis saab sel aastal juba 26 aastat. See periood Eesti raamatukogunduse ajaloos on kindlasti olnud äärmiselt huvitav. Raamatukogud pidid näitama poliitilise kirjanduse laenutamise pidevat kasvu, samal ajal kui seda reaalselt väga vähe laenutati – „kõik võtsid need arvud laest“ (Lillemets, 2005: 18). Dokumentides näidati suurt huvi poliitilise kirjanduse vastu, sest muidu lasus vallandamise oht ning kui ei tellinud ajakirja „Eesti Kommunist“, ei saanud ka „Eesti Loodust“ (Drenkhan, 2004: 11). Lisaks sellele oli ka raamatukoguhoidja roll multifunktsionaalsem. Nad pidid käima majapidamistes loomi loendamas ning aitama läbi viia kaupluste inventuure (Lillemets, 2005: 22). Selliseid nüansse ei sisalda tõenäoliselt ükski tolleaegne ametlik raamatukogu dokumentatsioon ning sellist informatsiooni saavad anda inimesed, kes selles ise osalenud on ning mäletavad.

Raamatukogusid käsitlevad õpilaste uurimistöid on sisult ja mahult väga erinevaid. Õnneks on nende hulgas ka väga mahukaid ning asjalikke töid. Õpilased on kasutanud erinevaid allikaid. Paljudes töödes on kasutatud suuliseid allikaid. On väga tänuväärne, et õpilased on vaevaks võtnud minna, rääkinud inimestega ning talletanud nende mälestusi. Raamatukogude ajaloo uurimisel on oluliseks allikaks olnud raamatukogu kroonikad ning aruanded. Mõnes töös on vähesel määral kasutatud ka arhiivimaterjale.

3.2 Isikoolised uurimistööd

Isikoolisi töid on 6. Nende hulgas on tööd persoonidest, kes on pikemat või lühemat aega raamatukoguhoidjana, nii rahvaraamatukogudes, kui ka kooliraamatukogudes töötanud. Rahvaraamatukogus on töötanud Leonhard Niilus, Elmar Orav, Eha-Lehaata Lõiv ja Saale Markvard, kooliraamatukogus Jaan Mitt ja Helvi Jallai. Carmen Aarna töö oma vanaemast Eha Lehaata Lõivust ja Kati Kivja töö Leonhard Niilusest on kokkuvõtte kujul.

Isikooliste tööde puhul on klassikaline ülesehitus lapsepõlv, kooliaeg, töö ehk põhimõtteliselt kronoloogiline. Jana Tuusovi töö (1988) pedagoog Jaan Mitist on veidi erandlik. Alustatakse hoopis tema pedagoogitööst, sellele järgnevad tema tegevus muudel aladel, sh kooliraamatukogu juhatajana, ning lapsepõlv on jäetud viimaste hulka. Samuti on peatükid pealkirjastatud luulelisemalt kui seda tavaliselt uurimistöodes tehakse, nt „Tähelepanu, siin kooli raadiosõlm!“ käsitleb tema tegevust kooli raadiosõlmes ning „Mu meelen kuldne kodukotus“ tema lapsepõlve. Töös on eraldi välja toodud Jaan Miti autasud, diplomid ja trüki ilmunud artiklid. Lisades on hulgaliselt fotosid.

Leonhard Niilus töötas Õisu raamatukogus Viljandimaal (Kivja, 1995). Temast valminud uurimistöö erineb oma metodoloogia poolest. Nimelt on see ülesehitatud intervjuu kujul. Carmen Aarna käsitleb vaid oma vanaema, Põlvamaa raamatukoguhoidja, lapsepõlve ja kooliiga. Samas kui teised on hõlmanud isiku kogu eluperioodi.

Isikoolistes uurimistöodes on samuti kasutatud mitmesuguseid allikaid. Isikute enda mälestusi, artikleid. Palju suuliseid allikaid on kasutatud Helvi Jallai töös, kuid reaalselt on need formuleeritud lisadesse, mitte aga töö põhiossa. Tähelepanuväärse koostisega on aga Jana Tuusovi töös kasutatud materjalid. Nende hulgas on Jaan Miti isiklikus arhiivis, kooli (Miina Härma Gümnaasiumi) muuseumis ja raamatukogus asuvad materjalid ning intervjuu Jaan Mitiga.

Raamatukoguhoidja rolli on töödes kajastatud erinevas matus, vastavalt sellele, kui kaua või kui suurt tähtsust see isiku elus mänginud on. Hummuli raamatukoguhoidjast Elmar Oravast valminud töös (Kolbin, 2010) on isiku töökohtadest enim kajastatud just raamatukoguhoidjatööd. Raamatukogutöö on olulisel kohal ka Kati Kivja Leonhard Niilust käsitlevas töös. Jaan Mitti töös on esikohal tema töö pedagoogina, kuid olulisel määral on kajastatud ka tema tööd kooliraamatukoguhoidjana. Seda enam, et tema oli see, kes tööle asudes raamatukogu korda seadis (Tuusov, 1988). Helvi Jallai oli Riidaja põhikooli õpetaja ja hilisem kooliraamatukoguhoidja (Pastarus, 2008), kuid temast tehtud uurimistöös on raamatukoguhoidjana töötamise ajal

rõhuasetus hoopis kodu-uurimisel tegevusel. Maris Laidre töös (2006) Saale Markvardist on raamatukoguga seotud tegevust kõige vähem. Markvard pidas Tõrva kandis mitmeid ameteid kultuuri valdkonnas, Koorküla külaraamatukogus töötas ta oma varases nooruses 2 aastat (Laidre, 2006). Raamatukogus töötamist seal vaid mainitakse, pikemalt käsitletakse tema tegevust lavastajana.

Nendest isikuloolistest töödest joonistub välja ettekujutus selle kohta, kuidas üks või teine inimene rahvaraamatukogu- või kooliraamatukoguhoidjaks on saanud. Enne raamatukoguhoidjaks saamist pidas Elmar Orav mitut erinevat ametit. 17-aastaselt alustas ta karjapoisina, siis pidas ta postiljoni ja metsatehniku ametit, hiljem mõnda aega Hummuli koolis õpetajana ning alles siis sai temast raamatukoguhoidja (Kolbin, 2010). Leonhard Niilus alustas Õissu jõudes transporditöölisena, mille kõrvalt hakkas ajalehte artikleid kirjutama ning alles pärast seda sai temast raamatukogu juhataja (Kivja, 1995). Eha-Lehaata Lõiv oli töötanud ehitajana ning hiljem masinakirjutajana, enne kui temast raamatukoguhoidja sai (Aarna, 2012). Jaan Mitti ja Helvi Jallai ühiseks jooneks on aga raamatukoguhoidjale eelnenud pedagoogi amet. Jaan Mitt oli emakeele ja kirjanduse õpetaja (Tuusov, 1988) ja Helvi Jallai on aga pidanud kehalise kasvatuse, bioloogia, keemia, geograafia ning tüdrukute käsitöö õpetaja ametit (Pastarus, 2008).

Isikuloolistes uurimistöodes on persoonide elu ja tegevus üldiselt täielikult käsitletud, lapsepõlvest karjäärisaavutusteni kohaliku elu tasandil. Paljudes töödes on rõhuasetus lapsepõlvele ja tööalasele tegevusele üsnagi võrdne, kuid Jana Tuusovi töös (1988) on oluliselt suuremat rõhku pandud ning esile toodud just Jaan Miti saavutused. Kui raamatukogusid käsitlevates töödes on oluliseks allikaks raamatukogu kroonikad ning dokumentatsioon, siis isikulooliste tööde puhul pigem isiku enda mälestused.

3.3 Raamatukogud uurimistöde osana

Raamatukogusid osaliselt käsitlevad 6 tööd. Neli neist on valminud Tõrva Gümnaasiumis ning saadud Katrin Kannukeselt. Viies töö Luunja Keskkoolis ning kuues Viljandi C. R. Jakobsoni nim. Gümnaasiumis. 4 tööd käsitlevad koha kultuurielu, 1 töö põhisuund on koha majandusel. Ühes töös käsitletakse raamatukogu raamatute lugemisega seoses.

Ajaloolised uurimistööd käsitlevad erineva pikkusega perioode. Kaarel Elbrecht (1997) käsitleb Karula kultuuri- ja seltsielu alates ärkamisajast kuni 1940. aastani, Sille Kase (2007) Uue-Võidu

Lugemisringi ja Haridusseltsi läbi Saarepeedi kultuurielu perioodil 1913-1940, Rainis Arro (2001) Ala kultuurielu aastatel 1920-2001, Gristel Jaakson (2006) Riidaja kultuurielu 1991 kuni 2004 ning Kaire Tsarjov (1996) Ritsu ajalugu ja tänapäeva, alustades käsitlust 20. sajandi algusest.

Samuti on raamatukogudega seonduv uurimistöodes erineva mahuga Kõige enam on raamatukoguga seotud käsitlust Sille Kase „Saarepeedi kultuurilugu“ (2007) ning Merili Aasma uurimistöös „Raamat koolilapse laual“ (2004). Kase uurimistöo on põhjalik ülevaade Uue-Võidu Lugemisringi ning Haridusseltsi tegevusest alates Lugemisringi asutamisest 1913. aastal kuni Haridusseltsi tegevuse lõppemisega 1939-1940. aastal. Lõpetuseks on lisatud ka mõned olulisemad märksõnad nõukogude perioodi kohta. Lugemisringi käsitlevas peatükis on fookuses Lugemisringi tegevus, haridusseltsi käsitlevas peatükis aga muu kultuurielu. Uue-Võidu Lugemisringi raamatukogu on praeguse Saarepeedi raamatukogu eelkäija (Kase, 2007). Ka selles uurimistöös selgub seos autori ja uuritava objekti vahel. Autori ema töötab Saarepeedi raamatukogus (Kase, 2007). Uurimistöo põhineb peamiselt arhiivimaterjalidel: Lugemisringi koosolekute protokollidel ja kirjavahetusel ning Uue-Võidu vallavolikogu ja -valitsuse dokumentidel. Kasutatud on ka inimeste kirjalikke ja suulisi mälestusi.

Merili Aasma uurimistöo „Raamat koolilapse laual“ (2004) on sarnane Marek Kivitalo uurimistöoga „Raamatukogude külastamise sagedus ja eesmärgid Tartu Descartes'i Lütseumi 11. ja 12. klassi näitel“ (2014). Küll mitte niivõrd sisult, vaid vormilt. Kivitalo töö aluseks on läbiviidud küsitlus kooliõpilaste, Aasma töö ka raamatukoguhoidjate ja emakeeleõpetajate hulgas. Uurimistöo eesmärgiks on välja selgitada millised on õpilaste võimalused raamatute laenutamiseks, kui suured on õpilaste koduraamatukogud ning mida arvavad küsitletud raamatutest (Aasma, 2004). Autor jõuab järeldusele, et raamatute laenutamiseks on Luunja Keskkooli õpilastel head võimalused, enamikel vastajatest on kodus 101-500 raamatut ning kõige paremini arvavad raamatutest algklasside õpilased (Aasma, 2004).

Pika ülevaate annab Kaarel Elbrecht Karula raamatukogust. Kolmel leheküljel kirjeldab ta Karula Haridusseltsi „Ärka“ tegevusest 19. sajandi lõpust kuni seltsi raamatukogu likvideerimiseni 1931. aastal (Elbrecht, 1997). Põhirõhk tema töös on aga muusikalisel tegevusel, tuues eraldi peatükkidena välja Karula segakoori, meeskoori ja pasunakoori tegevuse. Alustuseks tutvustab ta Karula asukohta ning ajalugu. Raamatukogu käsitluse peamiseks allikaks on erinevate ajalehtede artiklid aastatest 1886-1931.

Veidi üllatuslikult leiab pikema käsitluse (umbes 2 lehekülge) raamatukogust Kaire Tsarjovi tööst (1996) Ritsu ettevõtlusest ja selle ajaloo. Põhirõhk on töös Helme masina-traktorijaamade loomisel, EPT ajalool, majandi erinevate osakondade tööst, hilisemast ajast EPT järglasettevõtetele, aga kirjutab ka näiteks Ritsu lasteaed-alkoolist ning Ritsu vanimast inimesest. Raamatukogu käsitlus on osa peatükist „Pärast tööd“. Kuna tegemist on Helme raamatukoguga, siis kattub sealne käsitlus Külli Malleuse käsitlusega töös „Helme raamatukogu“ (2000). Malleus on allikaks märkinud raamatukogu kroonika, kuid Tsarjov raamatukoguhoidja Kaie Tähe suulised andmed. Tsarjovi töö allikaiks on 2 brošüüri, 1 ajaleheartikkel ning 11 inimese suulised andmed. Vaatamata küsitletud inimeste suurele arvule, jääb nende sisuline maht töös vähemusse, enamik tekstist pärineb brošüüridest.

Gristel Jaaksoni töö (2006) pealkirjaks on „Riidaja kultuurielu 1991-2004“, kuid sisaldab informatsiooni ka varasemast perioodist. Riidaja ajalugu algab 1223. aastast ning selle olulisemad objektid on kabel ja mõis (Jaakson, 2006). Raamatukogust on juttu mõisa käsitlevad peatükis, sest mõisas asub raamatukogu (samas), infot on autor saanud Põdrala valla kodulehelt ja raamatukoguhoidjalt Evi Pikaselt (suuline allikas).

Kõige vähem on raamatukogu käsitlust Rainis Arro töös (2001). See on kronoloogiline käsitlus Ala rahvamajas aset leidnud kultuurielust ning raamatukogudega seoses on selles vaid muu seas mainitud 3 nime: Taagepera raamatukogu juhatajat Tiiu Härmi, Holdre raamatukogu juhatajat Amalie Pildenit ning kunagist Ala rahvamaja juhatajat, praegust Tõrva Linnaraamatukogu töötajat Tiina Rillot.

Võrreldes raamatukogu käsitlevate ja isikuloaliste töödega, hakkab raamatukogu osaliselt kajastavate uurimistöede juures silma erinevused kasutatud allikates. Nende puhul ei saa välja tuua üht või kaht teistest olulisemat allikat. Raamatukogude kajastuse osakaal neid töedes on erinev. Üllatuslikult võib raamatukogude kohta infot leida mitte ainult kultuurielu käsitlevates töödest.

4 JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Selle peatükis tehakse eelneva töö käigus kogutud informatsiooni põhjal järeldused ning arutletakse õpilaste uurimistöid puudutavatel teemadel. Käsitletakse õpilaste uurimistööde tausta, andmete kogumiseks kasutatud allikaid, raamatukogunduslike uurimistööde osakaalu ning õpilaste huvi selle teema vastu, kooliraamatukogu rolli õpilaste uurimistööde allika ning säilitajana ja raamatukogunduslike uurimistööde allikaid ning eripärasid.

Õpilaste kodu-uurimise konverentside näol oli tegemist väljundiga, kus õpilaste uurimistegevus ühiskonnas nähtavale toodi. Miks see aastakümneid püsinud traditsioon 2012. aastal nii äkki katkes? Võimalik, et põhjus peitub konverentse korraldava organisatsiooni, kunagise LET keskmaja ning selle õigusjärglase Eesti Noorsoo Algatuskeskuse, praeguse Eesti Noorsoo Keskuse (ENTK) reformimisest 1994. aastal, kui asutus kaotas oma funktsiooni meetoodilise keskusena (Luka, 2014) ning kodu-uurimine huviharidusena kaotas osakaalu asutuse töös. 2009. aastal kaotati kodu-uurimise valdkond ENTK-st (Luka, 2014) sootuks. Konverentside korraldamist iseloomustab seega vaikne hääbumine.

Õnneks ei tekkinud hääbumise järel tühja kohta, sest juba paralleelselt üleriigilise konverentsiga oli ellu kutsutud õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlus, mida Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Selts korraldab juba 2000. aastast. Kuna selle patrooniks on vabariigi president, siis initsiatiivi selle elus hoidmiseks on kindlasti piisavalt. Kuna raamatukogunduslike uurimistööde käsitletused on sageli just ajaloolised, on ajalooalaste uurimistööde võistlus neile heaks väljundiks. Ka kodu-uurimine on oma olemuselt tihedalt just ajalooaga seotud.

Selliseid väljundeid nagu kodu-uurimiskonverents ja uurimistööde võistlus on õpilastele kindlasti vaja, sest selle kaudu saavad kajastust paljud head õpilaste uurimistööd ning nende panus üldisesse kodu-uurimistegevusse saab tunnustatud, mis omakorda võib anda tõe ka edaspidi sellega tegeleda. Noorte uurijate panust ei tohiks kindlasti alahinnata.

Samuti ei saa alahinnata nende uurijate panust, kes on tegelenud just raamatukogude uurimisega. Kui üleriigilisel koolinoorte kodu-uurimiskonverentsil esitatud töid on kokku 4025 (Õpilaste kodu-uurimistööde konverentside statistika, 2012) ning nende hulgas oli 12 raamatukogunduslikku uurimistööd, on nende osakaal koguhulgast 0,3%. Võrdluseks ajalooalaste uurimistööde võistlusega, Eesti Kultuuriloolises Arhiivis on alal hetkel 1747 uurimistööd, millest 7 on raamatukogunduslikud. Seal on nende osakaal 0,4%. Arvestades seda, et suure tõenäosusega ka kultuuriloolised uurimistööd käsitlevad ühe osana raamatukogu, on raamatukogude kogu käsitluste osakaal kindlasti suurem. Ning arvestades teemade suurt ringi, on lõputöö autori hinnangul raamatukogu käsitluste hulk õpilaste uurimistöödes läbi aegade olnud siiski märkimisväärne.

Õpilastel on olnud huvi raamatukogusid uurida. Lõuna-Eestis on õpilased raamatukogude uurimisel olnud aktiivsemad kui Põhja-Eestis. Kui vaadata konverentside statistikat gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslike uurimistööde osas, siis 12 tööst, mis üleriigilisel konverentsil esitati, on 10 tööd valminud just Lõuna-Eesti koolides. Ühelt poolt võib seda põhjendada üldiselt aktiivsema raamatukogundustegevusega lõuna piirkonnas, kuid huvi olemasolu valdkonna vastu üldisemalt võib olla tingitud ka sellest, nagu raamatukogunduslike uurimistööde ülevaates selgus, et sageli on töö autori ja töö juhendaja/allika vahel perekondlik seos. Teisisõnu juhendajaks, allikaks või uuritava raamatukogu töötajaks on autori enda sugulane (enamasti ema). Selles, et ka edaspidi õpilastel huvi säiliks, on võtmeisikuks just raamatukoguhoidjad ise, kes peaksid olema aktiivsemad noorte uurijate kaasamisel raamatukogu ajaloo ja tegevuse uurimisel, juhtida neid õigete allikateni jne.

Selle lõputöö kontekstis on konverentsikogumikud uurimistööde andmete oluline allikas. Need sisaldavad palju informatsiooni õpilaste kodu-uurimistööde kohta ning see teave on kogumikust kompaktselt leitav. Kahjuks on aga kogumike kättesaadavus raskendatud. Kättesaadavuse parandamiseks ning ligipääsu mugavamaks muutmiseks võiks kogumikud olla digiteeritud ning avaldatud Eesti Rahvusraamatukogu digiarhiivis Digar.

Kui konverentsikogumikud on vaatamata kättesaadavuse probleemile terviklikud, ei saa seda öelda õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistluse andmeallikate kohta. Ilmunud on 4 kogumikku aastatel 2002-2009 ehk kajastavad võistlusi aastatest 2000-2008. Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi kodulehelt leiab andmeid aastatest 2013-2016. Kahjuks ei ole andmete avaldamisel olnud järjepidev. Andmete puudujääki leevendab see, et uurimistöid säilitatakse Eesti

Kultuuriloolises Arhiivis ning andmed on leitavad selle andmebaasist ELLEN, kus aga puuduvad andmed võistlussaavutuse kohta, mis seltsi kodulehel leiduvates andmetes on esitatud.

Andmeid koguti ka koolidest. Esimene vastukaja koolidesse saadetud kirjale oli leige. Korduskirja saatmine õigustas ennast. Kahjuks oli vastuste kvaliteet varieeruv. Koolide sisekommunikatsiooni kohta võib vastuskirjade põhjal teha tähelepaneku, et mõnes koolis see kuigi hästi ei toimi. Vaatamata sellele, et need on vaid üksikud erandid ning üldiselt olid koolid koostöövalmid ning oma vastustes korrektsed, on koolide sisekommunikatsioon teema, mida võiks põhjalikumalt uurida. Samuti juhtum, kus ühe endise gümnaasiumi reformimisega põhikooliks on teadmata kooli gümnaasiumiõpilaste uurimistööde ja nende andmebaasi saatus, sest uus loodav riigigümnaasium neid ei soovinud. Vaatamata sellele, et ilmselgelt kadus huvi ka põhikoolil neid hoida, oleks võinud nende säilimine olla korraldatud. Sellest johtuvalt, oleks tänase koolireformi mõju kooliraamatukogudele teema, mida võiks lähemalt uurida.

Kooliraamatukogu kui kooli infokogu peaks olema uurimistööde säilitamise ning kättesaadavaks tegemisega seotud. Ometi see nii igal pool ei ole. Tänapäeval on võimalused säilitada töid elektrooniliselt ning seda ka tehakse. Kui kooliraamatukoguhoidja pole uurimistööde säilitamisega seotud, ei valda ta tõenäoliselt ka infotööde kohta ning osutub allikana kasutuks.

Kui õpilaste uurimistöid säilitatakse kooliraamatukogus, on nende andmetele ligipääs parem, kui kooliraamatukogu kasutab elektroonilist raamatukogusüsteemi ning selle avalikku e-kataloogi. Kahjuks kõigi elektroonilist raamatukogusüsteemi kasutavate kooliraamatukogude e-kataloogid ei ole avalikud. Kõige enam kasutatakse raamatukogusüsteemi RIKS, millel on avalik Eesti kooliraamatukogude kataloog (<http://koolikogud.webriks.ee/>), mis ei hõlma aga kõiki avalikku e-kataloogi omavaid kooliraamatukogusid. Seega nime poolest Eesti kooliraamatukogude kataloog seda sisuliselt siiski pole. Koolide arv, mille õpilaste uurimistööde kirjed on kooliraamatukogu e-kataloogis leitavad, on väike. Seetõttu e-kataloog andmete allikana jäi ka kõige tagasihoidlikumaks. Sellest lähtuvalt tekib küsimus, kas õpilaste uurimistöid tõesti ei hoita kooliraamatukogus või neid lihtsalt ei kataloogita?

Kooliraamatukogudele pandi uurimistöödest ülevaate tegemiseks tööde kättesaamises kõrged lootused. Võiks ju eeldada, et need on kõige kergemini kättesaadavamad just oma tekkekohal. Tegelikuses see nii polnud. Kui uurimistöid koolis säilitatakse, siis kooli õpilastele ja õpetajatele on nendele ligipääs tagatud. Kolmandate isikute puhul nagu selle lõputöö autor on, oli see aga

raskendatud. Peamiselt seetõttu, et huvipakkuvad uurimistööd olid enamasti paber kandjal ning reaalselt nendeni jõudmine pikkade vahemaade tõttu keerulisem. Väga lihtne oleks olnud uurimistöid hankida, kui ka kooliraamatukogud tegeleksid paber kandjal uurimistöode digiteerimisega, kuid arvestades niigi segaseid ja keerulisi aegu kooliraamatukogudes, poleks see hetkel mõeldav.

Vaatamata mõnele kehvale allikale ning reaalselt töödeni jõudmise raskustele, kogunes andmeid ja uurimistöid siiski piisavalt, et anda ülevaade gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslikest uurimistöedest. Need võib jaotada kolmeks: raamatukogusid käsitlevad tööd, isikuloolised tööd ning raamatukogusid osaliselt käsitlevad uurimistööd. Lähenemisi raamatukogu teemale on õpilaste uurimistöedes mitmesuguseid. Enamasti on need ajaloolised ülevaated, kuid ometi on leitud ka teistsuguseid lähenemisi, näiteks raamatukogu kasutamine. Raamatukogude ajaloo käsitleste suur ülekaal on tõenäoliselt tingitud sellest, et pikka aega olid õpilaste uurimistööd seotud just kodu-uurimisega. Teistsuguse lähenemisega tööd pärinevadki just hilisemast ajast. Isikulooliste tööde puhul on pikemal ajateljel liikumine loogiline, kui soovitakse käsitleda isiku kogu eluperioodi. Nende tööde puuduseks on aga halb pealkirjastamine. Konverentsikogumike nimistutes (märksõnastamata) on väga palju isikuloolisi töid, mille pealkirja järgi pole võimalik kindlaks teha valdkonda, mille järgi seda inimest tuntakse. Seega, ka nende identifitseerimata „minu vanaema“ või „minu vanaisa“ hulgas võis olla raamatukoguga seotud isikuid, mis isikulooliste uurimistöode hulka kindlasti tõstnud oleks.

Kuid kvantiteedist olulisem on siiski kvaliteet ja selle määravad ära kasutatud allikad. Uurimistöedes kasutatakse julgelt raamatukogude dokumente, arhiivimaterjale ning suuliseid ning kirjalikke mälestusi. Kõige väärtuslikumaks on lõputöö autori hinnangul need allikad, mis on originaalsed, ehk suulistest ja kirjalikest mälestustest saadud informatsioon, mis ei ole kusagil mujal talletatud. Mida aktiivsemalt noored uurijad käsitlevad veel elavaid kõrges vanuses raamatukoguhoidjaid, seda väiksem on tõenäosus, et midagi olulist, kasvõi ainult selle paiga jaoks, jääb talletamata.

Ülevaates käsitletud raamatukogunduslikest uurimistöedest Eesti raamatukogunduse ajaloo üldisesse narratiivi uut teadmist ei lisandunud, kuid nendest uurimistöedest ilmnis fakte, mis kinnitavad tänapäeval juba veidi mõistetamatut ning juba unustatud nõukogude perioodi absurdust. Praegu ei kujuta keegi ette, et raamatukoguhoidjal võiks olla töökohustusi, mis ei ole raamatukoguga seotud, et raamatukogu on kütmata ning laguneb, et raamatukogule oleks rangelt

ette dikteeritud, milliseid raamatuid inimesed laenama peavad. Need uurimistööd on olulised ja väärtuslikud. sest nende kujul on salvestatud osake Eesti raamatukogunduse minevikust. Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta!

KOKKUVÕTE

Selles lõputöös on uurimisobjektiks gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslikud uurimistööd. Raamatukogunduslikus uurimistöös käsitletakse konkreetset raamatukogu, selle ajalugu, tegevust, raamatukogude kasutamist või raamatukoguhoidja isikut. Andmeid selliste uurimistööde kohta otsiti neljast allikast: üleriigilise koolinoorte kodu-uurimiskonverentsi kogumikest, õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistluse tööde hulgast, raamatukogude e-kataloogidest ning e-kirja teel koolidest. Andmete alusel kokku kogutud 24 uurimistöö põhjal valmis ülevaade gümnaasiumiõpilaste raamatukogunduslikest uurimistöödest.

Õpilaste uurimistööd on olnud tugevalt seotud kodu-uurimisega, millel on ka õpilaste uurimistööde kontekstis pikad traditsioonid. Üleriigilised koolinoorte kodu-uurimise konverentsid olid ning ajalooalaste uurimistööde võistlus on õpilaste uurimistöödele oluline väljund, mistõttu osutusid konverentsikogumikud uurimistööde andmete olulisimaks ning kõige terviklikumaks allikaks. Üldiselt võib andmete allikaid nimetada aga rahuldavaks. E-kataloogide puhul oleneb paljugi sellest, kas vastavas raamatukogus uurimistöid säilitatakse või mitte. Kõige keerulisem oli andmeid saada kaudselt, e-kirja teel koolidest, sest sel puhul piirab saadud andmete hulka esmalt saadud vastuste arv ning alles seejärel see, kas kool valdab küsitud informatsiooni.

Kooliraamatukogude roll õpilaste uurimistööde säilitamisel ja kättesaadavaks tegemisel on kooliti erinev ning sellest lähtuvalt osutus uurimistööde uurimise suurimaks väljakutseks reaalne ligipääs uurimisobjektidele nende tekkekohal. Kooliraamatukogud, kus uurimistöid säilitatakse ning neid elektrooniliselt kataloogides kättesaadavaks tehakse, tuleb kõigile teistele kooliraamatukogudele eeskujuks seada, sest infoühiskonnale kohaselt tegutsevad nad õiges suunas.

Kui vähegi võimalik, tuleks õpilaste uurimistöid kindlasti säilitada. See on nende sisulise uurimise võimalikkuse esmaseks eelduseks. Selgus, et raamatukogude uurimine on õpilaste hulgas suhteliselt populaarne, sest raamatukogu käsitluste hulk õpilaste uurimistöödes läbi aegade on olnud märkimisväärne. Lähenemisi raamatukogu teemale on õpilaste uurimistöödes

mitmesuguseid, kuid domineerivad ajalookäsitlused: raamatukogu ajalugu ning isikuloolised tööd. Õpilaste raamatukogunduslikes uurimistöodes kasutatud allikad on mitmekesised: nii kirjalikud kui suulised, ajalehed ja arhiivimaterjalid, mistõttu tuleb neisse suhtuda täie tõsidusega. Vaatamata sellele, et õpilaste raamatukogunduslikes uurimistöodes ei leidunud informatsiooni, mis muudaks Eesti raamatukogunduse ajaloo üldnarratiivi, täiendatavad nad seda siiski üksikfaktidega ning raamatukogude uurimist tuleb ka edaspidi õpilaste hulgas elus hoida.

Lõputöö valmimise protsessis selgunud asjaoludest lähtuvalt oleks koolide sisekommunikatsioon ning kooliraamatukogude töö seoses õpilaste uurimistöödega need teemad, mida peaks veel lähemalt uurima.

Töö tulemusi saab kasutada soovitude andmiseks tulevastele õpilasuurijatele, aga ka nende juhendajatele. Samuti võiksid nendega arvestada ka kooliraamatukogude olemuse ja töökorralduse üle otsustajad.

SUMMARY

The final thesis is about studies of library science made by the students of high schools and gymnasiums. The studies of library science research a library, its history, functions, usage or librarian as a person. Data about these studies were collected from four sources: collections of the national students' conference of community research, contest of the historical studies of the youth, e-catalogs of libraries and librarians of school libraries via e-mail. Based on the collected 24 studies, the review was composed.

The studies made by the students have been strongly connected with areal studies and have had a long tradition. National students' conferences were and contest of historical studies is an important output for the students. Therefore, these were the most important and most complete sources. Generally, the sources were satisfying. What concerns to e-catalogs, it depends on whether the library preserves the studies or not. The most difficult was to collect data indirectly from the schools via e-mail. In that case, the amount of gained data is limited by the amount of the answers to the e-mail and then whether the school has the asked information.

Role of the school libraries in preserving and making available the students' studies varies. The biggest challenge in researching studies was the real access to the research object on its formation place. School libraries that are preserving and e-cataloging should be role models to the other school libraries, because according to information society we are living in they act in the right direction.

Preserving school researches is important, because it makes possible to study them. It came out that studying libraries is relatively popular among the students, because the number of these studies have been remarkable through times. Approaching to the subject varies, but the most common is historical approach: history of a library and biographical works. Used sources of these studies are various: written and verbal sources, newspaper articles and archive materials. Therefore, these works must be taken seriously. In spite of the absence of any new information that could change

the general narrative of the history of Estonian library science, these works do add some details into it. Researching library science must be kept alive among the students.

The subjects needing further studying are internal communication of the schools and role of the school libraries in preserving students' studies.

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

Aarna, C. (2012). Minu vanaema lapsepõlv ja kooliiga. S. Vill (toim.). *Need vana aja lood Põlvamaalt ja kaugemalt: õpilaste uurimustööd ja usutlused*. Põlva: Jakob Hurda nim. Põlva Rahvahariduse Selts.

Aasma, M. (2004). Raamat koolilapse laual. *Õpilaste ajaloolased uurimistööd 2002-2003*. Võru: Eesti Ajalooõpetajate Selts

Arro, R. (2001). *Ala kultuurielu (1920-2001)*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.

Drekhan, K. (2004). *Haabsaare raamatukogu kujunemislugu minevikust tänapäeva*. Antsla: Antsla Gümnaasium. EKLA.377.66.6

Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi kodulehekülg. (2016). Kasutatud 08.05.2017 <http://www.eays.edu.ee/aja/index.php/opilasvoistlused/opilaste-ajaloolaste-uurimistoeoede-voistlus>

Eesti Entsüklopeedia. (1994). Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus. 7. köide.

Eesti keele seletav sõnaraamat. (2017). Kasutatud 09.01.2017 <https://www.eki.ee/dict/ekss/>.

Eesti kirjakeele seletussõnaraamat. (2004). Tallinn: Eesti Keele Instituut, Eesti Keele Sihtasutus. VI köide, 4. vihik.

Eesti Kodu-uurimise Selts, Eesti Muinsuskaitse Selts, Eesti Noorsootöö keskus, Tallinna Linnamuuseumi kodu-uurimisring. (2006). Voldemar Miller. *Õpetajate Leht*. 5. mai.

Eesti Kodu-uurimise Seltsi kodulehekülg. (2016) Kasutatud 02.01.2017 <http://www.ekus.ee/kodu-uurimine/>.

Eesti Kodu-uurimise Seltsi põhikiri. (2011). Kasutatud 02.01.2017 http://www.ekus.ee/wp-content/uploads/2012/02/EKUS-p%C3%B5hikiri_080420111.pdf.

- Eesti õigekeelsussõnaraamat.* (2013). Kasutatud 09.01.2017 <http://www.eki.ee/dict/qs/>.
- Elbrecht, K. (1997). *Karula kultuuri- ja seltsielu alates ärkamisajast kuni 1940. aastani*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.
- ELNET kodulehekülg.* (2016) 13.05.2017 http://www.elnet.ee/juhend/ester/ekataloog_ester.php
- Gümnaasiumi riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja*. Kasutatud 28.12.2016 <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002>.
- Jaakson, G. (2006). *Riidaja kultuurielu aastatel 1991-2004*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.
- Jakob Hurda nim. Põlva Rahvahariduse Selts. (2012). *Need vana aja lood Põlvamaalt ja kaugemalt: õpilaste uurimustööd ja usutlused*. Põlva: Jakob Hurda nim. Põlva Rahvahariduse Selts.
- Kalasaar, K. (2004). *Võru Lasteraamatukogu*. Võru: Võru Kesklinna Gümnaasium.
- Kase, S. (2007). *Saarepeedi kultuurilugu*. Viljandi : [s.n.].
- Kikas, A. (2006). *Eesti Rahvusraamatukogu rollist Eesti riigi taastamisel, ühiskonna- ja kultuurielu kujundamisel*. Võru: Võru Kesklinna Gümnaasium. EKLA.377.106.5
- Kivitalo, M. (2014). *Raamatukogude külastamise sagedus ja eesmärgid Tartu Descartes'i Lütseumi 11. ja 12. klassi näitel*. Tartu: Tartu Descartes'i Lütseum.
- Kivja, K. (1995). Leonhard Niiluse elu ja tegevus. E. Luka (koostaja). *Õpilaste kodu-uurimistöid*. Tallinn: Eesti Noorsoo Algatuskeskus.
- Koduloolised uurimused.* (2008). Karksi-Nuia: Karksi-Nuia Gümnaasium.
- Kolbin, K. (2010). *Elmar Orav*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.
- Kruus, H., Maaring, E., Miller, V., Müürisepp, K., Tarmisto, V. (1966). *Kodu-uurija käsiraamat*. Tallinn: Eesti Raamat. 12-14, 16-18, 21-22, 24-25.
- Kuljus, E. (2016). *Re: Õpilasuurimused*. E-kiri. 25. november.
- Laidre, M. (2006). *Saale Markvard*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.

- Laidvee, Ü. (1975). Pärnu rajooniraamatukogu ajalugu. L. Linnus (toim.). *Õpilaste kodu-uurimislikke töid*. (lk. 33-48). Tallinn: Eesti NSV Haridusministeerium, Eesti NSV Laste Ekskursiooni ja Turismi Keskmaja.
- Laks, P. (2004). *Vändra Gümnaasiumi raamatukogu*. Vändra: Vändra Gümnaasium.
- Lillemets, L. (2005). *Vastseliina raamatukogu(d) aegade peeglis*. Vastseliina: Vastseliina Gümnaasium.
- Luka, E. (2014). 29 numbrit jätkväljaannet "Õpilaste kodu-uurimistöid". *Aastaraamat. 2013*. (lk. 36-47). Tallinn: Eesti Kodu-uurimise Selts, Eesti Muinsuskaitse Selts, Eesti Genealoogia Selts.
- Luka, E. (2017). *Re: (Fwd) Õpilaste kodu-uurimistööd*. E-kiri. 17. märts.
- Läänemaa Noorte portaal. (2013) Kasutatud 07.12.2016
<http://noor.laanemaa.ee/uudised/suendmused/1471-uele-eestiline-opilaste-kodu-uurimiskonverents-2013>.
- Malleus, K. (2000). *Helme raamatukogu*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.
- Naaber, M. (1976). Turismirong kooliõpilastele. *Nõukogude õpetaja*. 25. detsember.
- Naaber, M. (1977). Kuidas korraldada õpilasekursioone. *Nõukogude Õpetaja*. 10. detsember.
- Oks, K. (2017). *Re: Õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlus*. E-kiri. 15. mai.
- Parve, R. (1997). Oskar Kuninga lahkumise puhul. *Kultuurileht*. 14. märts.
- Pastarus, K. (2008). *Helvi Jallai. Tundub pedagoog ja kodu-uuriija Riidaja külas*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.
- Peil, I. (2017). *Teadustöö alused*. Saaremaa Ühisgümnaasium. Õppematerjal. Kasutatud 13.01.2017 http://www.syg.edu.ee/~peil/1_osa/2_uurimist_miste_ja_olemus.html.
- Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava. (2002). *Riigi Teataja*. Kasutatud 28.12.2016
<https://www.riigiteataja.ee/akt/162998>.
- Raamatukogusõnastik*. (2016). Kasutatud 09.01.2017 <http://termin.nlib.ee/>.

Reimo, T. (2001). Voldemar Miller – 90. *Videvik*. 22. veebruar. Kasutatud 09.01.2017
<http://www.videvik.ee/515/cold.html>.

Repnau, L. (1957). Laste turismijaama tööst. *Nõukogude Õpetaja*. 23. november.

RIKS Raamatukogude Info- ja Kataloogisüsteemi ajaveeb. (2016). Kasutatud 27.12.2016
https://www.webriks.ee/blog/?page_id=943.

Salu, V. (1977). Uudne üritus õpetajatele. *Nõukogude Õpetaja*. 20. august.

Sults, Ä. (2002). *Tõrva Linnaraamatukogu ajaloost*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.

Tamla, I. (2012). *Suigu raamatukogu 100*. Pärnu: Pärnu Ülejõe Gümnaasium. EKLA.377.202.5

Tarmisto, V. (1981). Akadeemik Hans Kruusi osast Eesti nõukogude kodu-uurimises. A. Kasepalu (toim.). *Kodu-uurimise teateid*. (lk 5-14). Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia.

Tartu Descartes'i Lütseumi Toimetised. (2000, 2002). Tartu : Tartu Descartes'i Lütseum.

Trump, K. (2016). *Antsla linnaraamatukogu ajalugu ja tegevus*. Antsla: Antsla Gümnaasium.

Tsarjov, K. (1996). *Ritsu ajalugu ja tänapäev*. Tõrva: Tõrva Gümnaasium.

Tuusov, J. (1988). *Eesti NSV haridus- ja kultuuritöö eesrindlane pedagoog Jaan Mitt*. Tartu: Miina Härma nimeline Tartu 2. Keskkool.

Urania COM OÜ kodulehekülg. (2017). Kasutatud 13.01.2017
http://www.uranial.ee/?page_id=180.

Vabariiklike ürituste 1960. a. kalenderplaan. (1959). *Nõukogude Õpetaja*. 26. detsember.

Valikaine „Uurimistöe alused”. (2011). Gümnaasiumi riiklik õppekava lisa 12. *Riigi Teataja*.
Kasutatud 28.12.2016 https://www.riigiteataja.ee/aktiilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa12.pdf#.

Varusk, S. (2014). *Võõpsu raamatukogu*. Räpina: Räpina Ühisgümnaasium.

Õpilaste ajalooalased uurimistöed 2000-2001. (2002). Võru: Eesti Ajalooõpetajate Selts.

Õpilaste ajalooalased uurimistöed 2002-2003. (2004). Võru: Eesti Ajalooõpetajate Selts.

Õpilaste ajalooalased uurimistöed 2004-2005. (2006). Võru: Eesti Ajalooõpetajate Selts.

Õpilaste ajalooalased uurimistööd 2006-2008. (2009). Võru: Eesti Ajalooõpetajate Selts.

Õpilaste kodu-uurimislikke töid. (1975). Tallinn: Eesti NSV Haridusministeerium, Laste Ekskursiooni ja Turismi Keskmaja.

Õpilaste kodu-uurimistöid. (1984). Tallinn: Eesti NSV Haridusministeerium, Eesti NSV Noorte Turistide Maja.

Õpilaste kodu-uurimistöid. (1989). Tallinn: Eesti NSV Haridusministeerium, Eesti NSV Noorte Turistide Maja.

Õpilaste kodu-uurimistöid. (1995). Tallinn: Eesti Noorsoo Algatuskeskus.

Õpilaste kodu-uurimistöid. (1997). Tallinn: Eesti Noorsoo Algatuskeskus.

Õpilaste kodu-uurimistöid. (2003). Tallinn: Eesti Noorsootöö Keskus.

Õpilaste kodu-uurimistööde konverentside statistika (2012) <http://www.ekus.ee/wp-content/uploads/2009/06/Kodu-uurimiskonverentside-statistika-1.xls>.

LISAD

Lisa 1. Töös hõlmatud koolide nimekiri

Pärnu maakond:

Audru Kool
Häädemeeste Keskkool
Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Pärnu-Jaagupi Põhikool
Pärnu Koidula Gümnaasium
Pärnu Raeküla Kool
Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Pärnu Ülejõe Põhikool
Pärnu Tammsaare Kool
Pärnu Ühisgümnaasium
Sindi Gümnaasium
Tõstamaa Keskkool
Vändra Gümnaasium

Põlva maakond:

Ahja Kool
Kanepi Gümnaasium
Põlva Gümnaasium
Põlva Kool
Räpina Ühisgümnaasium
Värskas Gümnaasium

Tartu maakond:

Elva Gümnaasium
Hugo Treffneri Gümnaasium
Juhan Liivi nimeline Alatskivi Keskkool
Kallaste Keskkool
Luunja Keskkool

Lähte Ühisgümnaasium
Miina Härma Gümnaasium
Nõo Reaalgümnaasium
Puhja Gümnaasium
Rannu Kool
Rõngu Keskkool
Tartu Aleksander Puškini Kool
Tartu Annelinna Gümnaasium
Tartu Descartes'i Kool
Tartu Forseliuse Kool
Tartu Hansa Kool
Tartu Herbert Masingu Kool
Tartu Jaan Poska Gümnaasium
Tartu Karlova Kool
Tartu Kivilinna Kool
Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium
Tartu Mart Reiniku Kool
Tartu Raatuse Kool
Tartu Tamme Gümnaasium
Tartu Täiskasvanute Gümnaasium
Tartu Variku Kool
Võnnu Keskkool
Ülenurme Gümnaasium

Valga maakond:

Otepaa Gümnaasium
Puka Keskkool
Tsirguliina Keskkool

Tõrva Gümnaasium
Valga Gümnaasium
Valga Kaugõppegümnaasium

Viljandi maakond:

Abja Gümnaasium
August Kitzbergi nimeline Gümnaasium
Suure-Jaani Gümnaasium
Tarvastu Gümnaasium
Viljandi Gümnaasium
Viljandi Jakobsoni Kool
Viljandi Kesklinna Kool
Viljandi Paalalinna Kool
Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium
Võhma Kool

Võru maakond:

Antsla Gümnaasium
Meremäe Kool
Parksepa keskkool
Varstu Keskkool
Vastseliina Gümnaasium
Võru Gümnaasium
Võru Kesklinna Kool
Võru Kreutzwaldi Kool
Võru Täiskasvanute Gümnaasium

Lisa 2. Õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistluse teemad

1999/2000	Eesti pere ja kodu XX sajandil
2000/2001	Eesti kool
2001/2002	Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik
2002/2003	Laps
2003/2004	Muutuv Eesti XX sajandil
2004/2005	Igapäevaelu Eestis XX sajandil
2005/2006	Taasiseseisvunud Eesti
2006/2007	Inimene ajaloos XX sajandil
2007/2008	Eesti Euroopas
2008/2009	Minu Eesti
2009/2010	Meie ühine kodu – Eesti
2010/2011	20 aastat Eesti ajaloos 1991-2011
2011/2012	Minu pere. Minu kodukoht ja rahvas
2012/2013	Eesti tee demokraatiale
2013/2014	Pärand on pärandus
2014/2015	Eesti II maailmasõja ajal
2015/2016	Eesti asi
2016/2017	Eesti iseseisvumise eeldused

(Allikas: Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi kodulehekülg, 2016)

Lisa 3. Kooli saadetud e-kirja tekst

Tere!

Olen Tartu Ülikooli infokorralduse üliõpilane Ilona Oeselg-Tigasing. Seoses seminaritöö kirjutamisega raamatukogunduslikest õpilasuurimustest, sooviksin Teilt vastavasisulist informatsiooni.

Kas Teie raamatukogus leidub õpilasuurimusi raamatukogunduse kohta (raamatukogu ajalugu, raamatukogu kasutamine, raamatukoguhoidjad jms)? Positiivse vastuse korral sooviksin nende tööde andmeid (autor, pealkiri, aasta, kooli nimi, klass, juhendaja nimi, lehekülgede arv).

Üldisemalt uurin, kuidas on korraldatud õpilasuurimuste alase informatsiooni koondamine Teie koolis. Kas raamatukogus või mujal on vastav nimekiri, kataloog jms? Kas õppurid pääsevad sellele informatsioonile ligi? Kas kõik õpilastööd on koondatud raamatukokku või leidub neid ka mujal? Mujal leidumuse korral oleks hea nendegi andmed saada.

Ette tänades

Ilona Oeselg-Tigasing

[mobiiltelefoni number]

Lisa 4. Ülevaate tegemisel kasutatud uurimistööde nimekiri

Raamatukogusid käsitlevad uurimistööd:

- Drekhan, K. (2004). „Haabsaare raamatukogu kujunemislugu minevikust tänapäeva.“ Antsla Gümnaasium.
- Kalasaar, K. (2004). „Võru Lasteraamatukogu.“ Võru Kesklinna Gümnaasium.
- Kikas, A. (2006). „Eesti Rahvusraamatukogu rollist Eesti riigi taastamisel, ühiskonna- ja kultuurielu kujundamisel.“ Võru Kesklinna Gümnaasium.
- Kivitalo, M. (2014). „Raamatukogude külastamise sagedus ja eesmärgid Tartu Descartes'i Lütseumi 11. ja 12. klassi näitel.“ Tartu Descartes'i Lütseum.
- Laidvee, Ü. (1973). „Pärnu rajooniraamatukogu ajalugu.“ Pärnu 4. Keskkool.
- Laks, P. (2004). „Vändra Gümnaasiumi raamatukogu.“ Vändra Gümnaasium.
- Lillemets, L. (2005). „Vastseliina raamatukogu(d) aegade peeglis.“ Vastseliina Gümnaasium.
- Malleus, K. (2000). „Helme raamatukogu.“ Tõrva Gümnaasium.
- Sults, Ä. (2002). „Tõrva Linnaraamatukogu ajaloo.“ Tõrva Gümnaasium.
- Tamla, I. (2012). „Suigu raamatukogu 100“. Pärnu Ülejõe Gümnaasium.
- Trump, K. (2016). „Antsla linnaraamatukogu ajalugu ja tegevus.“ Antsla Gümnaasium.
- Varusk, S. (2014). „Võõpsu raamatukogu“. Räpina Ühisgümnaasium.

Isikuloolised uurimistööd:

- Aarna, C. (2011). „Minu vanaema lapsepõlv ja kooliiga.“ Ahja Keskkool.
- Kivja, K. (1995). „Leonhard Niiluse elu ja tegevus.“ Viljandi 4. Keskkool.
- Kolbin, K. (2010). „Elmar Orav.“ Tõrva Gümnaasium.
- Laidre, M. (2006). „Saale Markvard.“ Tõrva Gümnaasium.
- Pastarus, K. (2008). „Helvi Jallai. Tuntud pedagoog ja kodu-uuriija Riidaja külas.“ Tõrva Gümnaasium.
- Tuusov, J. (1988). „Eesti NSV haridus- ja kultuuritöö eesrindlane pedagoog Jaan Mitt.“ Tartu 2. Keskkool.

Raamatukogu osaliselt käsitlevad uurimistööd:

- Aasma, M. (2003). „Raamat koolilapse laual“. Luunja Keskkool.
- Arro, R. (2001). „Ala kultuurielu (1920-2001)“. Tõrva Gümnaasium.

- Elbrecht, K. (1997). „Karula kultuuri- ja seltsielu alates ärkamisajast kuni 1940. aastani.“ Tõrva Gümnaasium.
- Jaakson, G. (2006). „Riidaja kultuurielu aastatel 1991-2004.“ Tõrva Gümnaasium.
- Kase, S. (2007). „Saarepeedi kultuurilugu“. Viljandi C. R. Jakobsoni nim. Gümnaasium.
- Tšarjov, K. (1996). „Ritsu ajalugu ja tänapäev.“ Tõrva Gümnaasium.